

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Kulttuuri

Kulttuurivienti näkyy, uudistaa ja vaikuttaa

Suomen kulttuuriviennin kehittämisohjelman 2007-2011 loppuraportti

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:20

Kulttuuriviennin valmisteluryhmä

Kulttuurivienti näkyy, uudistaa ja vaikuttaa

Suomen kulttuuriviennin kehittämissuhteen 2007-2011 loppuraportti

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2011:20

Kulttuuriviennin valmisteluryhmä

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la culture

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto /
Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen
PL / PB 29, 00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
<http://www.minedu.fi>
<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut>

Taitto / Ombrytning: Tomi Forsblom
Kansikuva / Omslagsbild: Johan van den Berg

Kopijyvä Oy 2011

ISBN 978-952-263-048-3 (nid.)
ISBN 978-952-263-049-0 (PDF)
ISSN-L 1799-0343
ISSN 1799-0343 (painettu)
ISSN 1799-0351 (PDF)

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja / Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2011:20

Johdanto

Suomen kulttuuriviennin kehittämisohjelma 2007-2011 laadittiin ministeriöiden ja kulttuurikentän toimijoiden yhteistyönä kulttuuriviennin kehittämistyöryhmässä vuosien 2006-2007 aikana. Työryhmän raportti Onko kulttuurilla vientiä? ON! luovutettiin kulttuuriministerille, kauppaja- ja teollisuusministerille, ulkomaankauppaja- ja kehitysministerille sekä ulkoministerille 1.3.2007. Valmistelun seurauksena pääministeri Matti Vanhasen toisen hallituksen ohjelmassa todetaan, että “Luovaa taloutta vahvistetaan ja kulttuurin kansantaloudellista merkitystä lisätään edistämällä kulttuurivientiä ja -yrittäjyyttä.”

Kulttuuriviennin kehittämisohjelman toimeenpanoa varten opetusministeriö asetti 5.9.2007 kulttuuriviennin ohjaus- ja valmisteluryhmät. Ohjausryhmän puheenjohtajana toimi kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallin ja jäseninä ministerit Mauri Pekkarinen, Ilkka Kanerva (vuodesta 2008 Alexander Stubb), Paavo Väyrynen, Tuija Brax sekä valtiosihteeri Velipekka Nummikoski. Valmisteluryhmän puheenjohtaja on teatterinjohtaja Johan Storgård ja jäseninä on opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM), työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) ja ulkoasiainministeriön (UM) virkamiesten lisäksi kulttuurin toimialajärjestöjen ja yritysten edustajia.

Ohjelman yleisenä tavoitteena oli nostaa luovat ja kulttuurin toimialat tasavertaisiksi ja tunnustetuiksi vientialoiksi muiden vientialojen rinnalle. Lisäksi tavoitteena oli hallitusohjelman mukaisesti kulttuurin kansantaloudellisen vaikutuksen, eli alan työllisyyden, arvonalisäyksen, tuotoksen ja vientitulojen lisääminen.

Taustana oli tieto siitä, että a) Suomessa tuotetaan runsaasti korkeatasoisia ja omaleimaista kulttuuria, b) kotimainen kulttuurin kulutus tuskin voi enää merkittävästi kasvaa ja c) kansainväliset kulttuurin markkinat ovat kasvaneet nopeasti.

Kulttuuriviennin kehittämisohjelma ja sen toimenpiteet täydensivät muita kulttuuri-, elinkeino- ja ulkopoliittisia toimia. Ohjelma loi myös ensimmäistä kertaa tavoitteellisen ja poikkihallinnollisen viitekehyksen kulttuuriviennin edistämiseksi. Kuten ON! -raportissa todetaan: “Kulttuuriviennissä hyödynnetään ensi sijassa olemassa olevia tukirakenteita ja -muotoja, mikä edellyttää merkittävää ajattelu- ja toimintatapojen uudistusta sekä kulttuurin toimialoilla että viennin edistäjien keskuudessa.”

Kehittämisohjelman avulla ei ollut tarkoitus tukea luovuuden perustaa, tuotantoa tai kulttuurin perusinfrastruktuuria - jota varten on omat tukijärjestelmänsä - vaan nimenomaan sitä vaihetta, jossa kulttuurituote tai -palvelu tulee kosketuksiin yleisöjensä kanssa.

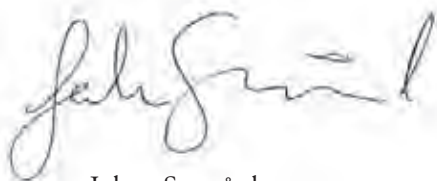
Kulttuuripolitiikan kannalta tavoitteena oli siten vahvistaa kulttuurin taloutta ja parantaa taiteen ja kulttuurin alan ammattilaisten mahdollisuuksia hyödyntää tuotteitaan myös kansainvälisesti.

Elinkeinopolitiikan osalta tavoite oli saada kulttuurin ja luovien alojen yritykset elinkeinopoliittisten toimien piiriin aiempaa kattavammin ja hyödyntää luovan talouden potentiaalia elinkeino- ja vientirakenteen monipuolistamisessa. Ulkopolitiikan, erityisesti julkisuusdiplomatian, näkökulmasta tavoite oli nostaa kulttuuri vahvemmaksi osaksi Suomen maabrändin kehittämistoimia.

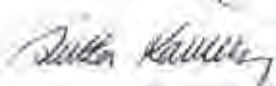
Tässä loppuraportissa keskitytään kehittämisohjelman toimenpiteiden ja tulosten yleiseen arviointiin ja tehdään esitys kulttuuriviennin edistämisen suuntaviivoista tulevalle hallituskaudella. Loppuraportti sisältää myös vuotta 2010 koskevia toimenpiteitä. Ohjelman toimeenpanosta on laadittu erilliset kulttuurivientiraportit vuosilta 2007-2009. Raportit sisältävät yksityiskohtaiset kuvaukset eri toimenpiteistä ja ohjelman puitteissa toteutetuista hankkeista.

Suomen kulttuuriviennin kehittämisohjelman 2007-2011 päätyttyä kulttuuriviennin valmisteluryhmä luovuttaa muistionsa opetus- ja kulttuuriministeriölle.

Helsingissä, 15.3. 2011

Johan Storgård

Riitta Kaivosoja

Kai Amberla

Koopee Hiltunen

Jutta Jaakkola

Anja-Tuulikki Huovinen

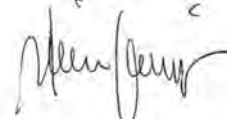
Sanna Rekola

Kimmo Aulake

Timo Heino

Petra Tarjanne

Ilmi Villacis

Sisältö

Arvio Suomen kulttuuriviennin kehittämissohjelman 2007-2011 toimeenpanosta ja tuloksista	5
ON! -raportin vision toteutuminen	8
Kulttuuri ja elinkeinorakenteen muutos	9
Kulttuurivienti ja kulttuurin ekosysteemi	9
Kulttuuriviennin edistämisen toimenpiteet	10
Ministeriöiden välinen yhteistyö	11
Kulttuurin toimialojen erityispiirteet	11
Johtopäätökset	13
Kulttuurin kehittämissohjelman toimeenpano, rakenne ja viestintä	14
Kehittämissohjelman toteutuneet toimenpiteet koko ohjelmakauden aikana	16
Ohjelmalliset kokonaisuudet	16
Hankerahoitus	20
Vientiverkostot	23
Yhteishankkeet ja koulutukselliset keinot	26
Toimialatutkimus ja -tilastointi	29
Kulttuuriviennin tukiverkoston toiminnan kehittäminen	32
Taiteen ja kulttuurin edistämisen tukijärjestelmä	34
Esitys kulttuuriviennin edistämisen linjoista hallituskaudella 2011-2015	38
Tavoite	38
Toimet	40
Rakenne	41

Arvio Suomen kulttuuriviennin kehittämishojelman 2007-2011 toimeenpanosta ja tuloksista

Vaikka kulttuurivienti ei ole uusi asia, kulttuuriviennin kehittämishojelma loi ensimmäistä kertaa sitä koskevat strategiset tavoitteet ja määritteli niiden saavuttamiseksi tarvittavat toimenpiteet. Kehittämishojelma käynnisti tarpeellisen ja laajan keskustelun viennin merkityksestä eri taiteen ja kulttuurin aloilla. Se on myös johtanut viennin ja kansainvälistymisen valtavirtaistumiseen: vienti on nykyään luonnollinen osa yhä useamman kulttuurin alan yrityksen ja toimijan jokapäiväistä työtä ja sen edellytysten vahvistaminen oleellinen osa kulttuuri-, elinkeino- ja ulkopoliitiikkaa.

Kehittämishojelman toimeenpano on ollut merkittävä oppimiskokemus niin toimeenpanoon osallistuneille ministeriöille kuin taiteen- ja kulttuurin alan toimialajärjestöille sekä yrityksille ja ryhmille. Sitä voi perustellusti pitää systemaattisen kulttuuriviennin kehittämisen pilottihankkeena. Sen toimeenpanon aikana saadut kokemukset yhdessä vahvistetun tietoperustan kanssa ovat syventäneet ymmärrystä luovan talouden ja kulttuurin toimialojen liiketoiminnan ja viennin merkityksestä, tarpeista ja erityispiirteistä.

Toimeenpanon aikana ei tullut esiin mitään sellaista, mikä olisi osoittanut, että kulttuuriviennin kehittämishojelman kehittämispäämäärissä, -kohteissa tai -toimenpiteissä olisi ollut perustavia vikoja tai puutteita. Aika ei ole ajanut tärkeimpien tavoitteiden ja linjausten ohi. Päinvastoin, ne ovat nyt vielä relevan-

timpia kuin neljä vuotta sitten¹. Näin ollen kehittämishojelma ja sen toimeenpanosta saadut kokemukset (ks. alla) muodostavat perustan, jonka pohjalta on luonnollista jatkaa kulttuuriviennin kehittämistä tulevalla hallituskaudella.

ON! -raportin vision toteutuminen

Kulttuuriviennin kehittämishojelman visiossa olevat tavoitteet, joiden mukaan kulttuurivienti on kasvanut tunnustetuksi osaksi suomalaista vientitoimintaa ja kulttuuri muodostaa vahvemman osan Suomen maabrändiä, ovat toteutuneet vähintäänkin tyydyttävästi. Kulttuurivienti on valtavirtaistunut ja tullut luonnolliseksi osaksi yhä useampien alan yritysten liiketoimintaa ja kulttuuriviennin kehittäminen on mm. yksi Eurooppa 2020 -strategian kansallisen ohjelman toimenpiteistä. Julkisuusdiplomatian kehittymisen myötä kulttuurin rooli on selkeämpi ja vahvempi kuin neljä vuotta sitten.

Sen sijaan kunnianhimoinen tavoite viennin arvon kolminkertaistumisesta ei ole toteutunut. Vaikka kulttuurin suhteellinen merkitys kansantaloudessa ei ole kasvanut, toimiala on kasvanut absoluuttisesti. Kulttuurin toimialoille on mm. syntynyt vuosina 2004-2008 noin 9 200 uutta työpaikkaa, sen arvonlisäys ylitti vuonna 2008 ensimmäistä kertaa 5 miljardia eu-

roa, mikä on enemmän kuin esim. paperin ja massan jalostuksen arvonlisäys, ja kulttuurin yksityisen kulutuksen arvo nousi samana vuonna yli 6,6 miljardiin euroon².

Kulttuuri ja elinkeinorakenteen muutos

Kulttuurin kansantaloudellista merkitystä koskevat tilastotiedot osoittavat osaltaan, että myös Suomessa on käynnissä elinkeinorakenteen muutos, jonka myötä palveluiden ja yleensä immateriaalisen tuotannon ja kulutuksen osuus kansantaloudessa kasvaa. Muutos tapahtuu meillä kuitenkin hitaammin kuin useissa kilpailijamaissamme Tätä osoittavat mm. perinteisen teollisuuden edelleen hyvin suuri merkitys ja palveluiden useita muita EU:n jäsenmaita pienempi osuus erityisesti viennistä. Tilastokeskuksen mukaan palveluiden osuus Suomen BKT:stä on jo yli 65%, mutta niiden osuus viennistä vain noin 5%, mikä on 15% tavaraviennin arvosta. Tämä tosiasia on syytä ottaa huomioon arvioitaessa kulttuuriviennin arvon lisääntymistä.

Niin kulttuurin kuin muidenkin palveluiden kulutus tapahtuu siis edelleen pääasiassa kotimarkkinoilla. Kulttuurin kulutus oli vuonna 2008 lähes 7% kaikesta yksityisestä kulutuksesta.

Kulttuurin suuri osuus kulutuksesta ja erityisesti yksityisestä kulutuksesta osoittaa, että Suomen kulttuurimarkkinat ovat väestön määrään nähden suuret ja että kulttuurin tuotannon ja tarjonnan yleiset edellytykset ovat vähintäänkin kohtuulliset.

Kulttuurivienti ja kulttuurin ekosysteemi

Kulttuurin toimiva ekosysteemi (taidekasvatuksesta korkea-asteen koulutukseen ja vahvasta infrastruktuurista laajaan yrityskenttään ja kulutukseen) on kulttuuriviennin näkökulmasta Suomen tärkein kilpailuetu. Tämä ei tarkoita, etteikö kulttuurin ekosysteemissä ja siihen kohdistuvissa politiikkatoimissa olisi yhä parannettavaa. Kulttuuripolitiikka on vastannut kulttuurin kentän haasteisiin ja mahdollisuuksiin eri aikoina luoduilla toimenpiteillä, joilla on omat lähtökohtansa ja tavoitteensa. Tämän tuloksena on syntynyt kulttuuripoliittisten toimien moninainen kirjo. Elinkeinopoliittisten tavoitteiden edistämiseksi on vastaavasti luotu yhä kohdennettumpia välineitä, mikä on johtanut erittäin hajanaiseen ja vaikeasti hyödynnettävään yrityskehitysjärjestelmään.

Viime vuosina onkin useissa hallinnon kehittämisasiakirjoissa korostettu tarvetta kokonaisvaltaiseen lähestymistapaan (vrt. Kulttuuripolitiikan strategia 2020, Valtioneuvoston selonteko kulttuurin tulevaisuudesta ja Luovan talouden strateginen hanke). Myös kulttuuriviennin kehittämisohjelman lähtökohta, että vietävien tuotteiden ja palvelujen syntyminen edellyttää kulttuurin perustan toimivuutta, on osoitus pyrkimyksestä kokonaisvaltaiseen lähestymistapaan. Koska vietäviä tuotteita ei synny tyhjästä, kulttuurin vientiä ei voi lisätä vain vienninedistämisen toimenpitein. Ilman vientiä ja rikastuttavaa kansainvälistymistä suomalaisen kulttuurin ekosysteemi on kuitenkin vajavainen ja siitä puuttuu sen potentiaalinen hyödyntämisen kannalta oleellinen osa. Useat kymmenet alan yrittäjät ja toimijat ovat korostaneet, että

¹ YK:n kaupan ja kehityksen järjestön UNCTAD:in Creative Economy Report 2010 mukaan luovien tuotteiden ja palveluiden viennin arvo kasvoi vuonna 2008 592 miljardiin US\$, mikä oli lähes 11% enemmän kuin vuonna 2007, vaikka koko kansainvälinen kauppa supistui samana aikana 12%. ² Kulttuurin satelliittitilinpito, Tilastokeskus 2010.

kotimarkkinat eivät niiden toimivuudesta huolimatta mahdollista liiketoiminnallisesti kannattaa tuotantoa, vaan kasvua ja kannattavuutta on haettava viennistä.

Kulttuurivienti ei siis ole yleisistä kulttuuri- ja elinkeinopoliittisista tavoitteista irrallinen osa. Sen kehittäminen riippuu myös muista kulttuuri- ja elinkeinopoliittisista toimista ja niiden vaikutuksista kulttuurin ekosysteemiin. Kulttuurivienti voi riittävän laajaksi kehittyessään mahdollistaa vientirakenteen monipuolistumisen, kulttuurin infrastruktuuriin tehtävän julkisen panostuksen tuottavuuden lisäämisen ja kulttuurin alan ammattilaisten tulojen lisääntymisen. Tämä on tärkeää erityisesti tiukentuvan julkisen talouden tilanteessa.

Kulttuuriviennin edistämisen toimenpiteet

Varsinaisista kulttuuriviennin ohjelman mukaisista kehittämistoimista tärkein havainto on, että yritysten ja toimijoiden tarpeet tuotteistamiseen, markkinointiin ja brändäykseen ovat ylittäneet merkittävästi kehittämisohjelman toimeenpanon resurssit. Kehittämisohjelman toimet näyttävät tuoneen esiin aiemmin pitkälti piilossa olleet yritysten ja muiden kulttuurin alan ammattilaisten viennin edistämisen tarpeet. Yleinen näkemys toimialoilla on, että tuote saadaan kyllä tuotetuksi, mutta resurssit eivät riitä sen tehokkaaseen markkinointiin, mikä on tuotteen hyödyntämisen edellytys.

Vaikka opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistänyt valmisteluryhmän esitysten perusteella uusia toimia ja työ- ja elinkeinoministeriö sekä ulkoministeriö ovat ottaneet kulttuuriviennin kehittämisen entistä vahvemmin ja systemaattisemmin huomioon, valtion

“työkalupakki” on edelleen puutteellinen eikä vastaa alan yritysten tarpeisiin parhaalla mahdollisella tavalla. Puutteita on erityisesti aloittavien (tai vientiä aloittavien) yritysten tuessa, tuotekehityksessä ja kasvun rahoituksessa. Pääasiallinen tuki-instrumentti ovat valtionavustukset. Yritysten tarpeita vastaavia laina- ja pääomitusvälineitä ei käytännössä ole lainkaan. Vaikka avustusten tarve on ilmeinen, avustukset eivät ole - eikä niiden tulla olla vientiä jo harjoittavien yritysten pääasiallinen tukimuoto.

Suomen yrityspalvelujärjestelmällä on käytössä monipuolisia rahoitusinstrumentteja, mutta kulttuurin toimialojen yrittäjien kokemuksen mukaan niiden hakeminen on usein liian raskasta. Ne eivät vastaa yrityksen tarpeita, eivätkä yrityspalvelujärjestelmän asiantuntijat tunne riittävästi kulttuurin toimialojen ansaintalogiikkaa. Järjestelmä on rakennettu perinteisen teollisuuden ehdoilla ja sitä palvelemaan. Yrityspalvelujärjestelmän muokkaaminen nousikin tärkeimmäksi yksittäiseksi kulttuuriviennin valmisteluryhmän tavoitteeksi. Kulttuuriviennin perustavoite, kulttuurin toimialojen nostaminen yhdenvertaisiksi vientialoiksi muiden vientialojen rinnalle, ei voi toteutua ilman yrityspalvelujärjestelmän muokkaamista.

TEM:ssä mm. Luotu-hankkeen ja Luovan talouden strategisen hankkeen puitteissa tehdyn valmistelun pohjalta kulttuuriviennin valmisteluryhmä esittikin vuonna 2008, että Suomeen tulee perustaa luovan talouden kehittäjätoimija.

Työministeri Sinnemäki asetti selvityshenkilön tekemään asiaa koskevan analyysin ja toimenpidesi-tykset. Niiden pohjalta ministeri Sinnemäki, elinkeinoministeri Pekkarinen ja kulttuuriministeri Wallin asettivat lokakuussa 2010 työryhmän, jonka tehtävä on toimia ministeriöiden asiantuntijana luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden kehittäjätoimijan val-

mistelussa ja käynnistämässä. Meneillään olevan työn tavoitteena on paitsi valmistella luoville aloille järjestelmä, joka yksinkertaistaa nykyisiä hajanaisia palveluja ja generoi rahoitusta, myös testata mallia, jolla yrityskehitysjärjestelmää voidaan muokata vastaamaan palvelutalouden kehittämistarpeisiin. Yhtenä esimerkkinä kehittäjätoimijan valmistelussa ovat olleet Kanadan musiikin, arkkitehtuurin ja pelialan yrityskehitysjärjestelmät, jotka ovat osoittautuneet tehokkaammiksi kuin tyyppilliset kaikille toimialoille yhteiset järjestelmät. Kanadan mallin tärkein piirre on siinä, että toimialoilla on niissä vahva omistajuus, minkä johdosta niillä on käytössään kyseisten toimialojen huippuosaaminen ja ne ovat joustavia ja vastaavat suoraan alojen yritysten tarpeisiin.

Ministeriöiden välinen yhteistyö

Kulttuuriviennin kehittämisohjelma on toiminut alustana ministeriöiden strategisen ja käytännön yhteistyön tiivistämiselle. OKM, TEM ja UM ovat koordinoineet mm. valtion talousarvion valmistelua kulttuurivientiin liittyvissä kysymyksissä ja rahoittaneet yhteishankkeita kuten Finpron toteuttaman Luovimo-hankkeen ja Shanghain maailmannäyttelyn kulttuuriohjelman. Tämä yhteistyö on lisännyt resursien käytön synergiaa ja tehokkuutta ja mahdollistanut siten kunnianhimoisten hankkeiden toteuttamisen.

Kulttuuriviennin valtioneuvostotasosta ohjausta varten on hallituskauden ajan ollut nimitettyä kulttuuri- ja urheiluministerin johtama ulkoministerin, ulkomaankauppa- ja kehitysyhteistyöministerin, elinkeinoministerin, oikeusministerin ja valtionvarainministeriön valtiosihteerin yhteinen ohjausryhmä.

Vahvan poliittisen ohjauksen ja sitoutumisen mer-

kitystä ei voi yliarvioida kulttuuriviennin kehittämisen tyyppisen useita hallinnonaloja yhdistävän tavoitteen kohdalla. Jatkossa poliittista ohjausta on syytä edelleen vahvistaa ja selkiyttää perustamalla ministerijohtoinen yleinen luovan talouden ohjausrakenne.

Kulttuurin toimialojen erityispiirteet

Kuva kulttuurin toimialojen ja kulttuuriviennin erityispiirteistä on syventynyt kehittämisohjelman toimeenpanon aikana. Erityispiirteiden huomioiminen on välttämätöntä, jotta julkisten toimien vaikuttavuutta ja kulttuurin kansantaloudellista merkitystä voidaan edelleen lisätä.

1) Toimialan yritys rakenne

Utrechtin taidekorkeakoulun Euroopan komissiolle tekemän selvityksen *The Entrepreneurial Dimension of the Cultural and Creative Industries* (2010) mukaan 80% eurooppalaisista kulttuurin ja luovan alan yrityksistä on PK- ja mikroyrityksiä ja näistä 60% on 1-3 henkilön mikroyrityksiä. Suuret yritykset, joita on 1% kaikista, tuottavat 40% toimialojen liikevaihdosta ja keskisuuria yrityksiä ei ole juuri lainkaan. Suomessa ei ole kattavia kulttuurin ja luovien alojen yritysten kokoa koskevia tilastotietoja, mutta yritys rakenne on epäilemättä hyvin samankaltainen.

Yritysrakenteelle luonteenomaista on, että valtaosa yrityksistä keskittyy kulttuuriseen ja taiteelliseen (alku)tuotantoon ja juuri nämä yritykset ovat kaikista pienimpiä. Erittäin hajanaisen tuotannon vastakohtana kustantaminen, jakelu ja myynti ovat usein keskittyneitä ja aloilla toimii suurempia yrityksiä. Niinpä yritysten koko ja liiketoiminnan volyyymi kasvavat

mitä pidemmälle arvoketjussa edetään tuotannosta jakeluun.

Kun kulttuurituotteissa ja palveluissa on jopa ylitarjontaa, tuottajien neuvotteluasetelma suhteessa jakelijoihin on heikko. Kansainvälisillä markkinoilla tilanne korostuu vielä selvemmin, varsinkin kun suomalaiset jakelijat yms. eivät pääsääntöisesti toimi kuin kotimaassa ja suomalaiset tuottajat joutuvat neuvottelemaan suurten kansainvälisten jakelijoiden kanssa.

2) Välittäjäporras

Toinen kulttuuriviennin kannalta tärkeä suomalaisen kulttuurialan yritysrakenteen piirre on, että ns. välittäjäporras (agentit, managerit jne.) on pieni ja kehittyvätön. Taiteen välittäjäporras koostuu hyvin erilaisista ja eritasoisista usein mikrokokoisista kulttuuripalveluyrityksistä ja muista toimijoista. Osa kulttuuripalvelujen tarjoajista toimii erittäin ammattimaisesti, osa projektiluotoisesti. Diges ry:n kulttuuriviennin valmisteluryhmälle vuonna 2008 tekemän selvityksen mukaan päätoimisia välittäjäyrityksiä on Suomessa noin 40 ja perustoimintansa ohella välittäjinä toimivia yrityksiä noin 20. Yleisimmin välittäjäyrityksiä on kevyen musiikin ja kuvataiteen aloilla, muilla kulttuurin aloilla niitä on vain satunnaisesti tai ei lainkaan.

Välittäjärakenteen heikkous vaikeuttaa usein tuotteiden saamista markkinoille tai markkinoillepääsyn ehtoja kun kukin tuottaja/taiteilija neuvottelee jake-lusta itse. Tässä tilanteessa tuottaja/taiteilija on oman ydinosaamisalueensa ulkopuolella ja joutuu käyttämään aikaansa muuhun kuin taiteelliseen ja kulttuuriseen tuotantoon. Kun kansainvälisillä markkinoilla sopimukset tehdään lähes aina agentin toimesta tai avustamana, suomalaiset tuottajat joutuvat käyttämään ulkomaisia alan ammattilaisia. Ulkomaisten

välittäjätoimijoiden palkkio on pois paitsi tuottajalta myös Suomen kansantaloudesta.

3) Aineettomat oikeudet ja niiden luominen ja hallinta

Aineettomat oikeudet, erityisesti tekijänoikeus ja sen lähioikeudet, muodostavat kulttuurin talouden ja kaupan perustan. Kulttuuriviennissä on useilla aloilla kyse nimenomaan oikeuksien kaupasta. Oikeuksiin liittyvien kysymysten merkitys onkin korostunut kulttuuriviennin kehittämisohjelman toimeenpanon aikana sekä Suomessa että kansainvälisesti.

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta on todennut lausunnossaan valtioneuvoston selonteosta kulttuurin tulevaisuudesta, että "Tietoyhteiskunnassa raaka-aineet ja koneet ovat sivuroolissa. Pääosaan on noussut aineeton lisäarvo. Tämän päivän yrityksen arvontuoton ajuri on aineeton pääoma, ja sen takia yhteiskunnassa on nähtävissä myös selkeä tarve ymmärtää, johtaa ja mitata aineettomia asioita ja oikeuksia." Aineettomiin oikeuksiin ja niiden ymmärtämiseen ja mittaamiseen liittyy kaksi kulttuuriviennin ja koko luovan talouden kehittämisen kannalta ratkaisevan tärkeää kysymystä.

Se, että aineettomien oikeuksien arvottamiseen ei ole vakiintuneita keinoja, on erityisesti kulttuuriyritysten rahoituksen kannalta suuri ongelma. Aineettomien oikeuksien arvo ei näy yhtiön taseessa, jota sekä yksityiset että julkiset rahoittajat ja sijoittajat arvioivat ennen rahoituspäätöksiään, vaan se on sidoksissa tuotteisiin ja palveluihin. Tämä asettaa kulttuuriyritykset perinteisiä teollisuusyrityksiä heikompaan asemaan rahoituksen hankkimisessa.

Toinen haaste aineettomiin oikeuksiin liittyen on oikeuksien luojien, käytännössä taiteilijoiden ja tuottajien, kyky säilyttää tuotteidensa oikeudet. Usein

tuottajat joutuvat luopumaan oikeuksistaan tuotekehityksen rahoittamiseksi tai jakelu- ja levityssopimusten saamiseksi. Tämä tarkoittaa, että tuottajat ovat käytännössä alihankkijoita eivätkä he hyödy tuotteen menestyksestä, vaan voitot tuloutuvat oikeudet ostaneille kansainvälisille jakelijoille.

Tällaisessa tapauksessa kansantaloudellinen arvonnalisuus syntyy käytännössä vain yhtiön tai toimijan maksamista palkoista. Jos tuottaja kuitenkin pystyy pitämään oikeudet itsellään, varsinkin skaalautuvissa kulttuurituotteissa kuten av-sisällöissä ja peleissä, kansainvälinen menestys kasvattaa arvonnalisuuden ja liikevaihdon jopa moninkertaiseksi. Esim. suomalaisen peliteollisuuden arvion mukaan toimialan vuotuinen liikevaihto voisi nousta nykyisilläkin myyntimäärillä tämänhetkisestä 100 miljoonasta eurosta jopa 300 miljoonaan euroon, jos pelinkehittäjät pystyisivät rahoittamaan tuotekehityksen ja organisoimaan julkaisun luovuttamatta pelien oikeuksia.

Johtopäätökset

Jo hyvin tunnettujen tuotteistamiseen ja markkinointiin liittyvien kulttuuriviennin käytännön haasteiden lisäksi kulttuuriviennin kehittämisohjelman toimeenpanon kokemukset osoittavat, että kulttuurin ja luovien alojen yritys- ja välittäjäjärakenne sekä oikeuksien hyödyntäminen muodostavat yhdessä rakenteellisen ongelman.

Kulttuurin tuotannon taloudellisen perustan vahvistamiseksi ja kulttuurin kansantaloudellisen merkityksen lisäämiseksi toimialan jalostusastetta on tarpeen nostaa rahoittamalla tuotantoyritysten tuotekehitystä, tuotteistamista ja markkinointia sekä vahvistamalla välittäjäjärakennetta tuotteiden markkinoille saamiseksi

ja tuotantoyritysten neuvotteluaseman parantamiseksi sekä oikeuksien säilyttämiseksi.

Näiden rakenteellisten pullonkaulojen poistamisen ja siten jalostusarvon lisäämisen tulee olla tärkeimpinä tavoitteina kehitettäessä kulttuurivientiä ja luovaa taloutta sekä kulttuuriyrittäjyyttä tulevalla hallituskaudella. Vain näin olemassa oleva taloudellinen potentiaali saadaan hyödynnettyksi täysimääräisesti.

Tavoitteen saavuttaminen edellyttää julkisen “työkälypakkin” monipuolistamista ja erityisesti yrityspalvelujärjestelmän välineiden muokkaamista ja saamista myös luovien ja kulttuurin alojen yritysten käyttöön.

Kulttuurin ja luovien alojen tuotteita ja palveluita tarjotaan lähes poikkeuksetta suoraan kuluttajamarkkinoille, jolloin niiden menestyksen ennakoiminen on vaikeaa. Julkisen panostuksen kannalta on tärkeää, että toimialoilla on omat vahvat ja osaavat vienninedistämisen rakenteet, jotka voivat tukea ja järjestää yhteisvientihankkeita ja parantaa vientiin liittyvää liiketoimintaosaamista. Vaikka toimialojen markkinat ja ansaintalogiikat voivat olla hyvinkin erilaisia, useat vienninedistämisen toimet ja tarvittava osaaminen ovat hyvin samankaltaisia. Toimiala- ja vienninedistämisyhteistyön syventämistä ja niiden muodostaman vienninedistämisen rakenteen konsolidointia on syytä harkita.

Hyvätkään suunnitelmat eivät tuota tulosta ilman niiden tehokasta toimeenpanoa. Kuten edellä on todettu, Suomella on edellytykset hyödyntää kulttuurin ja luovien alojen kansainvälisen kaupan ja luovan talouden kasvun mahdollisuudet. Tämä kuitenkin vaatii sekä rohkeutta muokata perinteistä tapaa järjestää ao. julkiset palvelut ja selkeätä poliittista päätöstä panostaa kulttuuriviennin ja luovan talouden kehittämiseen.

Tämän raportin lopussa on esitys kulttuuriviennin edistämisen päälinjoista hallituskaudella 2011-2015.

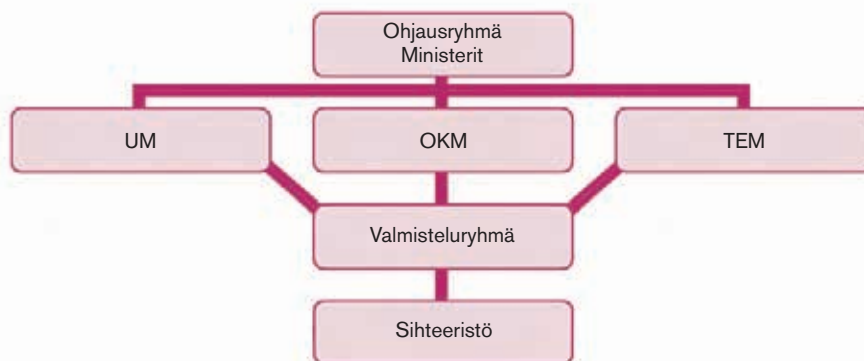
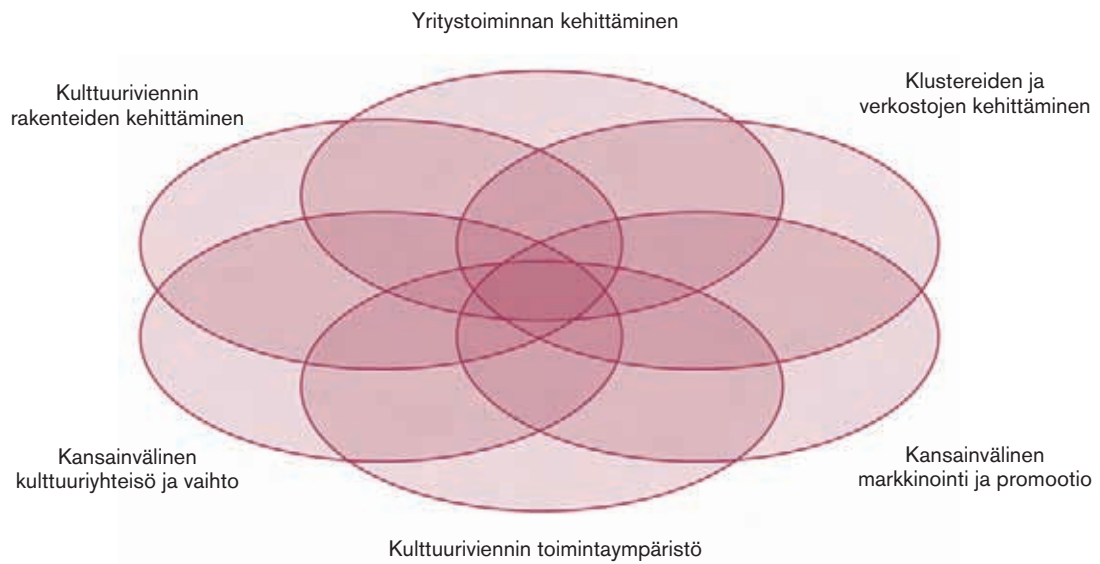
Kulttuurin kehittämisohjelman toimeenpano, rakenne ja viestintä

Kulttuuriviennin ohjelman toimeenpanossa on noudatettu kuuden kehittämiskohdan rakennetta. Käytännössä toimenpiteet jakautuivat melko kattavasti eri kehittämiskohtien alle. Jokaiseen kehittämiskohteeseen liittyi lukuisia toimenpiteitä. Eniten toimenpiteitä kohdistui kehittämiskohteeseen 'Yritystoiminnan kehittäminen'. Muun muassa kulttuuriviennin osaamista, rahoitusta ja tukimuotoja on edistetty eri kehittämiskohteisiin kuuluvilla toimenpiteillä.

Kulttuuriviennin valmisteluryhmän sihteeristö kokoontui parin kuukauden välein. Valmisteluryhmällä oli 2-3 kokousta vuosittain ja yhteensä kolme koko päivän kestävästä kehittämispäivästä, jolloin pohdittiin kehittämisohjelman suuria linjauksia. Ohjausryhmä on kokoontunut kaksi kertaa.

Kehittämisohjelman aikana on ilmestynyt kolme laajaa raporttia vuosilta 2007, 2008 ja 2009. Vuoden 2007 raportissa kuvattiin valmisteluryhmän esittämät toimenpiteet ja niiden rahoitustarpeet koko ohjelmakaudelle ja vuoden 2008 raportissa kerrottiin, miten niiden toimeenpano edistyy. Vuoden 2009 raportissa on kuvattu kulttuuriviennin kehittämisohjelman toteutuneita toimenpiteitä toimialakohtaisesti ja konkreettisten esimerkkien valossa. Kuvaus vuoden 2010 toimenpiteiden toteutumisesta sisältyy loppuraporttiin. Kaikki kulttuuriviennin raportit löytyvät opetus- ja kulttuuriministeriön internet-sivuilta www.minedu.fi ja www.kulttuurivienti.fi sivustolta.

Vuonna 2007 otettiin käyttöön kulttuuriviennin tukiverkoston kotisivu www.kulttuurivienti.fi ja vuoden 2009 alusta alkaen on lähetetty kulttuuriviennin uutiskirjettä kulttuuriviennin viestintäsuunnitelman mukaisesti. Vuodesta 2007 lähtien on ilmestynyt lukuisia muita selvityksiä luovasta alasta, kulttuuriyrittäjyydestä ja kansainvälisestä yhteistyöstä.

Kulttuuriviennin kehittämisohjelman toimeenpanon organisointi.

Kehittämishojelman toteutuneet toimenpiteet koko ohjelmakauden aikana

Vuosittaisissa kulttuurivientiraporteissa on seurattu kulttuurivientiohjelman toimeenpanoa kuuden kehittämiskohdan mukaisesti. Tämän loppuraportin materiaali on koottu ON! -raportissa määriteltyjen ohjelman toimenpidetyyppien mukaisesti jaoteltuna ja kuvattu esimerkein, joista saa hyvän kokonaiskuvan ohjelman toteutumisesta neljän vuoden aikana. Ne ovat:

- Ohjelmalliset kokonaisuudet
- Hankerahoitus
- Vientiverkostot
- Yhteishankkeet ja koulutukselliset keinot
- Toimialatutkimus ja -tilastointi
- Kulttuuriviennin tukiverkoston toiminnan kehittäminen
- Taiteen ja kulttuurin edistämisen tukijärjestelmä

Loppuraportissa ei käsitellä edellisissä vuosiraporteissa kuvattuja toimenpiteitä vaan keskitytään esimerkkeihin, jotka kuvaavat koko ohjelmakauden toimenpiteiden toteutumista.

Ohjelmalliset kokonaisuudet

Kulttuuriviennin kehittämishojelman aikana käynnistyi kulttuurivientiin sitoutuneiden ministeriöiden hallinnonaloilla monia prosesseja ja ohjelmia, joiden tavoitteet ovat samansuuntaisia kulttuurivientiohjelman kanssa.

Esimerkkejä ohjelmista

Työ- ja elinkeinoministeriö on perustanut luovan talouden strategisen hankkeen, jonka tehtävänä on kehittää yritystoimintaa, edistää työmarkkinoiden toimivuutta ja vauhdittaa tuotekehitystä luovan talouden toimintaympäristössä. Lisäksi hankkeessa tuotetaan visionääristä tietoa markkinoista muutostarpeiden ennakoimiseksi. Hankkeen määräaika on jatkettu 30.9.2011 asti.

Luovan talouden strategisen hankkeen johtoryhmän puheenjohtaja on työministeri Anni Sinnemäki ja varapuheenjohtaja ylijohtaja Petri Peltonen työ- ja elinkeinoministeriön innovaatio-osastolta. Johtoryhmässä on TEM:n, Tekesin, Finnveran, Finpron ja PKT-säätiön edustus. Hankkeen työryhmissä on mukana yli 100 henkeä, tiiviisti myös TEM:n innovaatio-osaston kysyntäinnovaatioryhmä.

Seuraavat toimenpiteet on käynnistetty luovan talouden strategisen hankkeen aikana kehittämään TEM -konsernin toimialaa:

työllistymisen esteiden poistaminen

- ammattiluokituksen ajantasastaaminen uratietojärjestelmään
- luovien alojen ammattiryhmien palveluun erikoisosaamista valtakunnalliseen käyttöön, oma palvelupiste/pisteet luoville ammateille
- ryhmäpalveluiden kehittäminen luovien alojen työnhakijoille

yrittäjyys työllistymisessä

- starttirahajärjestelmän kehittäminen
- osuuskuntatoiminnan kehittäminen

työn uusien muotojen tunnistaminen ja palvelujen kehittäminen, kolmas tie

- sosiaaliturvaan, lainsäädäntöön ym. tarvittavat muutokset

yrityspalvelujen kehittäminen

- neuvonta- ja asiantuntijapalveluiden kehittäminen, yhden oven periaatteella.

Luovan talouden näkyväksi tekeminen luo pohjan kaikelle kehitystoiminnalle. Samoin tarvitaan runsaasti sekä numeerista että luovien alojen toiminnan infrastruktuuria kuvaavaa tietoa. Tätä tarkoitusta varten on työstetty kahdessa eri työvaiheessa toimialakuvauksia eli factsheet -kokonaisuutta. Ensimmäisessä vaiheessa syntyneet toimialakuvaukset ovat käytössä mm. TE-toimistoissa ja eri kehittäjätoimijoilla. Toisen vaiheen kehityksen tuloksena syntyy perusmalli numeeristen tietojen keräämiseksi. Tekes on omilla työkaluillaan mukana tuottamassa toimialakohtaisia yhteenvetoja. Toimialakuvausten lisäksi luovaa taloutta on pyritty mallintamaan yksinkertaisella kypsyyksimallilla, jota on käytetty mm. peliteollisuuden kehittämistoimissa.

Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategia:
http://www.tem.fi/files/19795/Luovat_alat.pdf

Tekesin Vapaa-ajan palvelut -ohjelma vuosina 2006-2012 edistää matkailun, kulttuurin, viihteen, liikunnan ja hyvinvoinnin liiketoiminnan kehittämistä. Vapaa-ajan palvelujen ohjelma pyrkii vaikuttamaan näiden alojen yrityskulttuuriin siten, että yritykset ottaisivat palvelujen ja tuotteiden kehittämisen liiketoiminnan kehittämisen keinoiksi. Myös tutkimustiedon käytön lisääminen liiketoiminnan kehittämisenä on tärkeä tavoite.

Vapaa-ajan palveluja tuottavien yritysten lukumäärä on suuri; pelkästään matkailun toimialat työllistävät Suomessa noin 130 000 ihmistä. Vapaa-ajan palvelujen ohjelma tähtää edelläkävijäyritysten kehityksen vauhdittamiseen ja niiden esimerkkivaikutusten leviämiseen laajemmin yrityskenttään. Kun Vapaa-ajan palvelujen ohjelma käynnistettiin syksyllä 2006, ohjelman ensimmäiseksi kohdetoimialaksi va-

littiin matkailu. Liikuntayritykset ovat osoittautuneet aktiivisimmiksi rahoituksen hakijoiksi.

Luovien alojen yritykset ovat löytäneet ohjelman vuoden 2010 aikana. CreaMentors Oy on toiminut Tekesin kumppanina luovien alojen yritysten (kulttuuri ja viihde) aktivoinnissa kevästä 2010 alkaen. CreaMentorsin tehtävänä on sparrata alan toimijoita ja auttaa yrityksiä hyödyntämään ohjelman palveluja toimintansa kehittämisessä. Laajemmalle toimijajoukolle suunnatut aktivointitoimet toteutettiin lokamarraskuussa 2010, jolloin järjestettiin neljä alueellista kutsutilaisuutta Oulussa, Tampereella, Kuopiossa ja Helsingissä.

Tilaisuuksiin osallistui yhteensä n. 80 luovan alan toimijaa.

Vapaa-ajan palvelut -ohjelmassa on syksyyn 2010 mennessä tehty rahoituspäätös 77:stä yritysten ja tutkimusorganisaatioiden projektista (n. 5% luovalta alalta), joiden yhteenlaskettu volyyymi on 18,8 miljoonaa euroa. Tästä määrästä yritysten hankkeiden osuus on 11,6 miljoonaa euroa. Tekesin rahoitusosuus hankkeisiin on vuoden 2010 loppuun mennessä kohonnut yhteensä yli 11 miljoonaan euroon.

Yritykset voivat hakea ohjelmasta rahoitusta jatkuvasti. Yritysten kehitysohjelmien lisäksi ohjelma rahoittaa yritysten innovaatiotoimintaa tukevia soveltavan tutkimuksen hankkeita. Vapaa-ajan palvelut -ohjelman erillisten tutkimushankkeiden haut ovat päättyneet, mutta tutkimuslaitokset voivat hakea rahoitusta vuoden 2011 aikana yhdessä yritysten kanssa toteutettaviin rinnakkaishankkeisiin ilman määrärajoja.

Lisätietoa:
www.tekes.fi/ohjelmat/vapaa-aika

UM:n hallinnon alalla analysoitiin suomalaisen kulttuurin ominaispiirteitä Jorma Ollilan johtaman maabrändivaltuuskunnan työssä. Ulkoasiainministeri Alexander Stubbin asettaman valtuuskunnan raportti julkaistiin marraskuussa 2010. Laajan kansalaiskeskustelun tuloksena valtuuskunta määritteli Suomen keskeiseksi vahvuudeksi sen, että maa kykenee poikkeuksellisen hyvin ratkaisemaan ongelmia: Toimivuus on suomalainen valttikortti joka erottaa meidät muista.

”Taiteestamme tuttu peräänantamattomuus näkyy myös yleisemmässä tavassamme kohdata ongelmat”. Valtuuskunta ei tarkastellut Suomen vahvuuksia perinteisen jaottelun mukaan niin että esimerkiksi kulttuuri ja talous olisivat erillisiä osa-alueita. Kulttuuria ei haluttu nähdä muusta yhteiskunnasta erillisenä. Kulttuuri on niin keskeinen osa identiteettiämme, että se on voimakkaasti läsnä kaikissa keskeisissä vahvuuksissamme. Kulttuurissamme on jotain erityisen ainutlaatuista, mikä näkyy siinä että meillä on väkilukumme nähdessä poikkeuksellisen paljon särmikkäitä omien taiteenalojensa huippuja.

Suomea ei kuitenkaan tunneta kovin hyvin välitömän vaikutuspiirimme ulkopuolella. Mielikuva Suomesta ei ole maailmalla vielä yhtä vahva kuin mitä Suomen menestys erilaisissa mittauksissa edellyttäisi. Tämä kertoo siitä, että emme osaa arvostaa omia vahvuuksiamme emmekä myöskään viesti niistä tehokkaasti muualle maailmaan. Suomi on ulkomaista hyvin riippuvainen mutta maa alikommunikoi.

Maabrändivaltuuskunnan resepti oli selkeä: Suomen kehittäminen ja menestys kansainvälisessä mielikuvakilpailussa kulkevat käsi kädessä - pärjääminen edellyttää uusia tekoja. Tässä on tehtävää kaikille suomalaisille. Brändivaltuuskunta antoi lukuisille tahoille erilaisia tehtäviä joihin tarttumalla Suomesta tulee entistä parempi maa elää. Mitään vippaskonstia maabrändin vahvistamiseen ei ole, maailman vahvimmat maa- ja tuotebrändit syntyvät vain vuosikymmenien johdonmukaisella työllä ja viestinnällä. Maabrändivaltuuskunta määrittäi tavoitteen vuoteen 2030, millainen Suomi on tuolloin:

- Suomessa on entistä enemmän ja entistä merkityksellisempää työtä
- Suomalaiseen luovuuteen ja osaamiseen investoidaan
- Suomea arvostavat matkailijat ovat löytäneet maamme
- Suomi tuo puhtaan veden ja koulun konfliktialueelle
- Suomi vetää maailman huippuja puoleensa
- Tuntuu tosi hyvältä olla suomalainen

Maabrändäyksen jatkotyöstä valtuuskunta esitti että aihepiiri tulisi ottaa painotetusti kevään 2011 hallitusohjelmaan. Suomen kehittämisen lisäksi tar-

peen on tehostaa Suomen kansainvälistä viestintää. Tämä edellyttää viranomaisten, yritysten ja järjestöjen yhteisiä ponnistuksia. Kotimaassa maabrändäyksen viestintä edellyttää uudenlaista organisoitumista, ja ulkomailla Suomi-toimijoiden tulee entistä paremmin puhalttaa yhteen hiileen House of Finland –toimintakonseptin pohjalta.

Ulkoasiainministeriössä kaikki julkisuusdiplomatia on nivelletty tukemaan maabrändivaltuuskunnan määrittämiä tavoitteita. Toiminnan alustana toimivat uudet julkisuusdiplomatian maa-ohjelmat, joilla ulkoministeriössä määritetään ei-valtiollisen vaikuttamisen ja viestinnän maakohtaiset tavoitteet, viestit, kohde-ryhmät ja toimenpiteet. Tässä raamissa kulttuuri on eräs keskeisistä kanavista, joilla Suomi voi heijastaa ainutlaatuisuuttaan ja omintakeista ratkaisukykyään maailmalle. Kansallinen kulttuurivientiohjelma on jo kuluneella hallituskaudella toteuttanut maabrändäyksen tavoitteita erilaisin kehittämistoimin. Maabrändin vahvistamisen kannalta on olennaista, että luovien toimialojen taloudellinen pohja vahvistuu ja että koko alalle luodaan entistä paremmat mahdollisuudet päästä esille ulkomailla. Tässä on edelleen paljon hyödyntämättömiä mahdollisuuksia. Maabrändäyksen kulttuuriulottuvuuden vahvistamisesta hyötyy koko taiteen kenttä - huippunimet, kärkihankkeet ja uudet läpilyönnit herättävät kiinnostusta ja avaavat ovia seuraaville tulokkaille.

Maabrändivaltuuskunnan raportti:
www.tehtavasuumelle.fi/

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alalla toteutettavia ohjelmia:

Kulttuurin matkailullista tuotteistamista on edistetty osana kulttuurivientiä. Opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2007 asettama työryhmä on käynnistänyt kulttuuriviennin kehittämisohjelman mukaisia toimia kulttuurimatkailun vahvistamiseksi. Tavoitteena on vahvistaa kuvaa Suomesta kulttuurimatkailun kohdemaana.

Kulttuuriviennin ohjausryhmä hyväksyi joulukuussa 2008 työryhmän esityksen Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen toimintaohjelmaksi vuosille

2009-2013. Tavoitteena on edesauttaa kansainvälisten kulttuurimatkatulojen ja -palveluiden aikaansaamista. Ohjelman kaikki kehittämistoimet ovat käynnistyneet ja ne ovat osoittautuneet oikeasuuntaisiksi. Avainasemassa ovat kulttuuri- ja matkailutoimijoiden yhteistyön sekä tietopohjan vahvistaminen. Vuoden 2011 alussa käynnistyi kansallinen kulttuurimatkailun katto-ohjelma Culture Finland, joka edistää verkostoitumista ja kansainvälistymistä.

Kehittämistoimien toteuttamiseksi opetus- ja kulttuuriministeriö on osoittanut osana kulttuuriviennin kehittämishankkeen toimeenpanoa 400 000 euron suuruisen määrärahan vuosina 2009 ja 2010. Vuonna 2009 avustusta myönnettiin 20 hankkeelle. Vuonna 2010 avustusta sai 22 hanketta. Vuodelle 2011 tarkoitukseen on varattu 750 000 euroa.

Vuosina 2008-2010 on valmistunut kymmenen selvitystä kulttuurimatkailusta. Tutkimusten sarjassa on tarkasteltu kulttuurin merkitystä Suomen matkailussa, muun muassa Suomen kiinnostavuutta kulttuurimatkailukohteena, ulkomaalaisten matkailijoiden kokemuksia suomalaisista kulttuurikohteista sekä suomalaisten kulttuuritapahtumien matkailullista merkittävyyttä ja kansainvälistä potentiaalia. Selvitystyö on antanut kokonaiskuvaa kulttuurimatkailun edellytyksistä. Suomalaisen kulttuurin tuotteistaminen kansainvälisille matkailumarkkinoille on vielä aluillaan, mutta potentiaalia sille on olemassa.

Lisätietoa kulttuurin matkailullisesta tuotteistamisesta:
www.kulttuurivienti.fi

Luovien alojen yritystoiminnan kasvun ja kansainvälistymisen valtakunnallinen ESR-kehittämishankkeen 2007-2013 toimeenpano alkoi vuonna 2007 OKM:n koordinoimana. Ohjelman toimenpiteet ulottuvat vuoteen 2013 saakka. Kehittämishankella vahvistetaan luovien ja kulttuurin alojen tuotekehitys- ja innovaatio-, liiketoiminta- ja yrittäjyys, tuottaja- ja manageriosaamista sekä alan tietoperustaa ja ennakointia.

Kehittämishankkeen EU:n ja valtion rahoituksen osuus on noin 14 miljoonaa euroa ja siitä on rahoitettu vuoden 2010 loppuun mennessä kuuttatoista hanketta. Joulukuussa 2010 aloitettiin lisäksi rahoitusneuvottelut kahdeksan uuden hankkeen kanssa. Kehittämishankkeen oli sidottu vuoden 2010 loppuun mennessä reilu 9 miljoonaa euroa. Aloittaneita yrityksiä oli hankkeissa 497 ja henkilöitä 2109. Kehittämishankkeen toteuttamista on tukenut koordinoiva Luova Suomi -hanke.

Kokonaisuutena kehittämishankkeet on toteutunut hyvin. Siitä on rahoitettu monipuolisesti sen tavoitteiden mukaisia hankkeita. Luovien alojen suurimpia haasteita Suomessa on yritysten perusliiketoimintaosaamisen vahvistaminen ja monet hankkeet ovat keskittyneet siihen. Tämän perusosaamisen lisääminen tukee myös kulttuurivientiä. Suoraan kulttuuriviennin edistämistä ovat hankkeista tukeneet Taivex- ja Finnish Music Express -hankkeet. Lisäksi kansainvälistyminen on ollut osana useissa hankkeissa, muun muassa Film Location Finland ja Sillanrakentajat -hankkeissa. Lisäksi on käynnistymässä kaksi kansainvälistymiseen ja vientiin tähtäävää uutta hanketta.

Kansainvälistymiseen keskittyneitä hankehakemuksia on tullut kehittämishankkeen hakukierroksilla varsin vähän, vaikka tämä osa-alue on ollut mukana arviointiperusteissa. Toisaalta ESR-rahoitus ei aina vastaa toimijoiden kansainvälistymistarpeisiin ja kansainvälistymistasolla olevien toimijoiden joukko on osoittautunut varsin pieneksi.

Lisätietoa ESR -hankkeista:
www.luovasuomi.fi

Kulttuurivientiin liittyy muita ohjelmallisia kokonaisuuksia, joista saa lisätietoja www.kulttuurivienti.fi sivuilta.

Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO:n Nuori Kulttuuri -ohjelman toteuttaa osaltaan nuorten kulttuurivaihtoa. Lisätietoa: www.nuorikulttuuri.fi. Vuonna 2009 käynnistettiin opetus- ja kulttuuriministeriössä koulutusviennin ohjelma.

Lisätietoa: www.minedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/koulutusvienti

Hankerahoitus

Hankerahoitus on ollut yksi kulttuuriviennin kehittämisohjelman tärkeimmistä työkaluista. Sen tavoitteena on antaa hyvälle hankkeille riittävät edellytykset menestyä. Kulttuurivientiin käytettävän hankerahoituksen suuntaviivat muodostettiin vuonna 2008, kun ohjausryhmä hyväksyi valmisteluryhmän toimenpiteet ja niiden edellyttämät rahoitustarpeet.

Työ- ja elinkeinoministeriön myöntämät kansainvälistymisavustukset yritysten yhteishankkeisiin vuosina 2007 – 2010

	2007	2008	2009	2010
Kansainvälisiin hankkeisiin	17 766 000	29 564 000	18 928 000	26 010 509
...josta kulttuuriin	766 000	2 006 000	1 352 000	2 379 000
ja Shanghain maailmannäyttelyn 2010 toteutukseen	-	10 275 000	835 000	1 555 000

Ulkoasiainministeriö on järjestänyt kulttuurialan vierailuja vuosittain n. 150-200, ja yhteensä ohjelmakauden aikana Suomessa on käynyt UM:n kutsusta 700 vierasta. Hanke- rahoitus, mukaan lukien UM:n korvamerkitty kulttuuripanostus on noin 350 000 euroa vuodessa. Tämän päälle tulevat edustustokentän resurssit, jolloin UM:n kokonaispanostus- kulttuuriin on vajaat viisi miljoonaa euroa vuodessa, sisältäen henkilötyövuodet.

	2007	2008	2009	2010
Räätälöidyt vierasohjelmat	94	78	97	72
Showcase ja festivaalivieraat	82	89	107	81
Yhteensä	176	167	204	153

Opetus- ja kulttuuriministeriön hankerahoitus kulttuuriviennin edistämiseksi on nous- sut ohjelmakauden aikana huomattavasti, vaikka toimijoiden odotukset olivatkin ohjelman alkaessa paljon korkeammalla.

	2007	2008	2009	2010
Kulttuuriviennin kärkihanketuet	794 000	1 694 000	1 344 000	1 644 000
Kulttuuriviennin hankevalmistelutuet	-	-	100 000	150 000
Shanghain maailmannäyttelyn kulttuuriohjelma	-	-	634 232	233 000
Kulttuurimatkailun tuotteistaminen	-	-	315 000	400 000
Tiedotuskeskusten kulttuuriviennin tuet	-	-	800 000	800 000
Kulttuuri-instituuttien kulttuuriviennin hanketuet	-	-	200 000	500 000
Yhteensä	794 000	1 694 000	3 393 232	3 727 000

* Taiteen tiedotuskeskukset ja kulttuuri-instituutit saivat vuodesta 2009 kulttuuriviennin hanketukea omasta määrärahastaan, jolloin muiden kärkihankkeiden tukemiseen jäi enemmän resursseja.

OKM asetti vuonna 2009 kulttuuriviennin hankkeiden valtionavustushakemusten käsittelyä varten arviointiryhmän. Ryhmään pyydettiin asiantuntijoita TEM:ön toimialalta tuomaan hankkeiden arviointiin liiketoiminnan osaamista. TEM:ön nimittämät jäsenet ovat itse ministeriöstä, Tekesistä ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista (ELY). Lisäksi ryhmän jäseniksi kutsuttiin ulkoministeriön edustaja sekä kolme taiteen keskustoimikunnan nimeämää taiteen vertaisarvioinnin asiantuntijaa. Arviointiryhmä on monipuolistanut OKM:n käsittelemien kulttuurivientihankkeiden arviointia.

Taiteen keskustoimikunta myönsi vuonna 2009 ensimmäisen kerran apurahoja ja avustuksia pohjoismaiseen tai EU-kulttuuriyhteistyöhön osallistumiseen sekä kansainvälisen kulttuuriyhteistyön, -viennin ja -vaihdon hankkeisiin. Tarve tällaiselle tukimuodolle on ollut suuri, ensimmäisessä haussa avustushakemuksissa haettu summa ylitti 20-kertaisesti myönnettävissä olevan rahan määrän. Määrärahan osoittaminen kulttuurivaihdon hankkeisiin oli OKM:n avaus, jota jatkossa pyritään kehittämään.

Esimerkkejä kulttuuriviennin hankkeista

Kulttuuriviennin kärkihanketuki on auttanut Tero Saarinen Companya vahvistamaan ryhmän toimintaedellytyksiä kansainvälisillä markkinoilla ja paikkaamaan kotimaisen perusrahoituksen pienuudesta aiheutuvaa epäedullista taloudellista kilpailutilannetta. Monissa Euroopan maissa tanssiryhmät nauttivat suuria julkisia subventioita.

Tuki on mahdollistanut kattotason brändistrategian ja siihen pohjautuvien viestintä- ja markkinointistrategioiden kehittämistyötä sekä panostuksia erityisesti myyntiin ja markkinointiin, uusiin markkina-alueisiin ja tuotevalikoiman laajentamiseen. Tukea on suunnattu mm. verkkosivuston uudistamistyöhön, markkinointi- ja myyntipäälliköiden palkkaamiseen sekä erilaisten promootiomateriaalien tuottamiseen.

Kaikkiaan jo lähes 40 maassa esiintyneen Tero Saarinen Companyn esitystoiminta onkin ulottunut joka vuosi myös uusiin kohtemaihin: vuosina 2006 -

2010 ryhmä esiintyi ensimmäistä kertaa Meksikossa, Argentiinassa, Kolumbiassa, Kanadassa, Australiassa, Uudessa Seelannissa, Norjassa ja San Marinossa. Samaa aikaan ryhmä vakiinnutti asemaansa vanhoissa pääkohdemaissaan kuten Ranskassa, Saksassa ja Yhdysvalloissa.

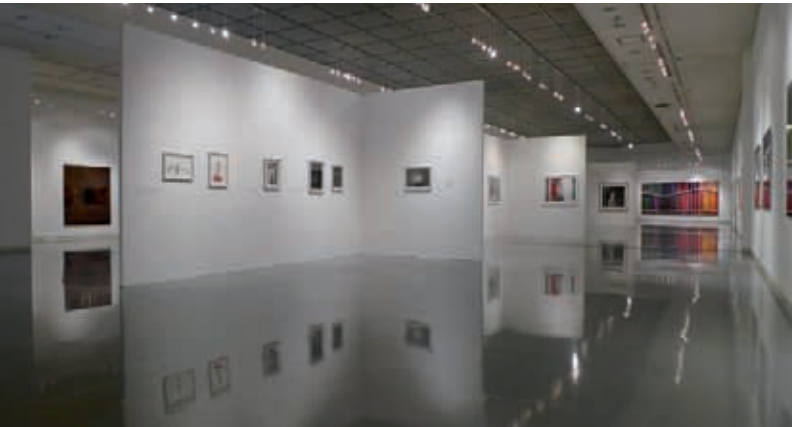
Tero Saarinen Companya tilataan vuosi vuodelta yhä suurempiin ja merkittävämpiin teattereihin, mikä kertoo omalta osaltaan brändin kansainvälisen vetovoiman kehittymisestä. Kun vuonna 2005 ryhmän esityskohtainen keskikatsojamäärä oli 545, vuonna 2010 se oli 833 yltäen samoihin lukemiin Suomen Kansallisoopperan kanssa.

Kehitystyön tuloksena Tero Saarinen Companyn toiminta on merkittävästi laajentunut ja monipuolistunut. Toimintaa on rationalisoitu eriyttämällä kasvava lisensointitoiminta ja teknisten palvelujen myynti erilliseen Poetry in Motion Oy:öön (ent. Toothpick Oy), Into liikkeessä ry:n vastatessa edelleen Tero Saarinen Companyn esitys- ja tuotantotoiminnasta. Into liikkeessä ry:n talouden kokonaisvolyymi on kasvanut vv. 2005 – 2011 726 000 eurosta noin 1,2 miljoonaan euroon ja Poetry in Motion Oy:n 15 000 eurosta lähes 200 000 euroon.

Myös ryhmän rahoituspohja on laajentunut. Yhteistuotantotukia uusimpaan teokseensa ryhmä sai Iso-Britanniasta, Ranskasta, Yhdysvalloista ja Liettuasta. Liiketoimintakokonaisuutensa ja prosessiosaamisensa kehittämiseen Tero Saarinen Company sai tukea Tekesistä, Vapaa ajan palvelut -ohjelmasta, ensimmäisenä puhtaasti taidelähtöisenä toimijana.

”Kulttuuriviennin kärkihanketuen, EU-rahoituksen ja Tekes-tuen avulla olemme päässeet kehittämään sellaisia osa-alueita toiminnassamme, joiden edistäminen on kansainvälisen menestymisen kannalta keskeistä, mutta joita saamamme perustoimintarahoitusta ei mahdollistaisi. Toimittaessa tällä kansainvälisellä tasolla on erityisen tärkeää panostaa huippulaatuun ja rakentaa asemaa pitkäjännitteisesti. Vaikka olemme saavuttaneet jo paljon, omat tavoitteemme ovat kuitenkin vielä paljon korkeammalla”, Tero Saarinen Companyn toiminnanjohtaja Iiris Autio summaa.

Lisätietoa:
www.terosaarinen.com

Daegu Photo Biennale, Daegu/KR, 2010

Daegu Photo Biennale, Daegu/KR, 2010

Helsinki School -kulttuurivientihankkeen ensimmäinen vaihe kulttuurivientiavustuksen tukemana alkoi vuonna 2007 ja hanke jatkuu edelleen. Kaikki vaiheet ovat toteutuneet suunnitelmien mukaisesti hyvin tuloksin. Hankkeeseen on tuona aikana osallistunut n. 50 taiteilijaa.

Kulttuurivientiavustuksen keskeinen merkitys on ollut sen mahdollistama osallistuminen taidemessuille. Kokemuksen mukaan yksi messu tuottaa myynnin ohella osallistujille vähintään yhden uuden näyttelytilaisuuden joka toiselle osallistujalle sekä yhden näyttelymahdollisuuden Helsinki Schoolille kokonaisuutena. Välillisesti tai suoraan myös ne tuovat uusia tuloja taiteilijoille.

Taidemessut ovat keino koordinoida, tuottaa ja kuratoida Helsinki School-ryhmän näyttelyitä muiden laajojen tapahtumien osaksi. Samaan aikaan kun rakennetaan yksityisten gallerioiden kanssa pienempiä ryhmän näyttelyitä, tehdään yhteistyötä suurten museoiden kanssa.

Projektin puitteissa luodaan mukana oleville tuottajille ja galleristeille pysyviä kumppanuuksia potentiaaliin asiakkaisiin ja tutustutetaan yhä uusia taiteilijoita kansainvälisiin galleristeihin jatkuvuuden takaamiseksi.

Suomen Lontoon instituutti on kulttuurivientirahoituksen kautta kasvattanut ja vahvistanut rooliaan keskeisenä toimijana ja verkostojohtajana valitsemillaan toiminnan alueilla Isossa-Britanniassa. Instituuti-

tin maine asiantuntevana, aktiivisena ja rohkeana toimijana Lontoon vaativalla, monikansallisella ja kilpailullalla muotoilun kentällä on vientirahoituksen ansiosta vahva ja kirkas.

Kulttuurivientiohjelma on tehnyt mahdolliseksi tuottaa hankkeita suuremmissa mittakaavoissa. Mittakaavan kasvattaminen eli isompien alustojen rakentaminen on lisännyt näkyvyyttä ja kontaktipintaa asemamaassa. Instituutista on kulttuurivientirahoituksen kautta tullut avainpartneri asemamaan tapahtumakentällä ja se on vahvistanut instituutin roolia kotimaisten ja asemamaan toimijoiden strategisena verkottajana.

Suuremmat toimenpiteet muodostavat sateenvarjohankkeita, jotka avaavat mahdollisuuksia laajemmalle yhteistyöjoukolle. Hankkeet tuovat yhteen erilaisia toimijoita ja erilaista toimintaa ja kasvattavat näin verkostopääomaa kaikille osapuolille. Tällainen yhteen saattaminen valottaa toimijoiden erilaisia lähtökoh-
tia, toimintaedellytyksiä ja tarpeita, jolloin hankkeista voidaan kasvattaa kaikkia osallistujia rikastuttava toiminta-alusta.

Suuremmille hankkeille on helpompi synnyttää yritys-yhteistyötä ja tämä yhteistyö on pitkäjänteisempää. HEL YES! on johtanut siihen, että yritykset ovat lähestyneet instituuttia ehdottaen yhteistyötä jatkossa.

Kulttuurivientihanke mahdollistaa isompien hankkeiden tekemisen, mikä taas puolestaan avaa ovia muulle rahoitukselle. HEL YES! hankkeen kokonaisbudjetti oli 250.000€, josta 26 % oli OKM:n kult-

New Art Photography from Finland, Loft Project ETAGI, Pietari/RU, 2009, avajaiset

New Art Photography from Finland, Loft Project ETAGI, Pietari/RU, 2009, näyttelyn ripustus

tuurivientitukea, 16 % yritystukea ja 33 % muuta yksityistä/julkista tukea Suomesta.

Instituutin omat resurssit tiedottaa Isossa-Britanniassa ovat minimaaliset. Kulttuurivientituki mahdollistaa kampanjatiedotuksen asemamaassa sekä pitkäjänteisemmin että paljon suuremmassa mittakaavassa. Tällainen näkyvyys helpottaa huomattavasti verkottamista ja avaa uusia ovia, kun hanke on jo päättynyt. Lisäksi rahoitus mahdollistaa mediaseurannan kotimaassa ja asemamaassa.

Kulttuurivientirahoituksen mahdollistamat hankkeet kasvattavat osaamista, sillä ne antavat mahdollisuuden kehittää uusia toimintatapoja, tutkia uusia verkottamismuotoja, tuottaa koulutusvientiä ja arviointiseurantaa. Toimijoiden roolit selkeytyvät, kun isommat hankkeet tuottavat räätälöityä yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Hankkeiden kautta instituutti voi panostaa toimintaansa uskottavana kansainvälisenä tekijänä omalla alallaan. Tämä puolestaan lisää yhteistyömahdollisuuksia ja tuottaa hanke-ehdotuksia. Näin instituutit toimivat myös kotimaisen kentän kansainvälisen osaamisen kehittäjänä best practices käytäntöjen kautta.

Lisää kuvauksia kulttuuriviennin kärkihankkeista löytyy sivuilta www.kulttuurivienti.fi

Vientiverkostot

Esimerkkejä vientiverkostoista

Music Export Finland on vuonna 2002 perustettu vienninedistämisorganisaatio, jonka tehtävänä on auttaa suomalaista musiikkialaa kasvattamaan vientitulojaan. Täyttääkseen tämän tehtävän se

- Luo edellytyksiä suomalaisen musiikkiviennin markkina-arvon kasvattamiseksi
- Tuo suomalaisia artisteja, säveltäjiä ja muita tekijöitä, esittäjiä sekä heidän edustajiansa tärkeimpien kansainvälisten musiikkipäättäjiä ja -ostajien ulottuville, ja luo edellytyksiä uusien julkaisu-, jakelu-, kustannus-, tuoteyhteistyö- ja kiertuesopimusten syntymiselle
- Pyrkii laajentamaan suomalaisten musiikkitoimialan yritysten vientituotteiden kirjoa ja monipuolistamaan sitä kautta suomalaisten ammattilaisten ulkomailta saamia tulovirtoja.
- Kasvattaa suomalaisten musiikkialalla toimivien ammattilaisten ja yritysten vientivalmiuksia ja viennin kannalta relevanttia bisnesosaamista.

Vuoden 2005 alusta toiminnasta vastuun ottaneen yhdistyksen jäseninä ovat suomalaiset musiikkialan kattojärjestöt laajalla pohjalla. Jäsenjärjestöjen laajuus mahdollistaa sen, että vientiorganisaation palvelut ovat kaikkien suomalaisten musiikkialan ammattilaisten käytettävissä. Sen asiakkaita ovat ammattilaiset artisti-, levy-, kustannusyhtiöissä, managementit, agentuurit sekä erilaiset uudet palveluyhtiöt.

Five Corners Quintet Tokion Blue Notessa Finland Festin yhteydessä.

Työ- ja elinkeinoministeriö rahoittaa Musexin toimintaa vuosittaisella yleisavustuksella, jonka suuruus vuonna 2010 oli 280 000 euroa. Lisäksi ministeriö on tukenut Musexin toteuttamia yhteishankkeita 1 196 600 eurolla.

Vuonna 2010 Musex on myöntänyt 41 kiertuetukea, yhteensä 367 000 euroa OKM: myöntämästä avustuksesta. Music Export Finlandin kautta alalle koordinoitua vientituen kokonaismäärä vielä vahvistamaton vuodelta 2010 (tilinpäätös valmistuu maaliskuun 2011 loppuun mennessä): arvio n. 500 000 e. Tuloksena syntyy mm. jakeluun, julkaisuun, kustannukseen, kiertueisiin sekä mihin kumppanuuksiin liittyviä sopimuksia. Vuosina 1999 – 2007 suomalaisen musiikkiviennin markkina-arvo on kasvanut noin 35 prosentin vuosivauhdilla. Vuonna 2008 musiikkiviennin markkina-arvo oli noin 25 miljoonaa euroa.

Maailmalla on tuhansia suomalaisartistiteja, jotka tuottavat ja työllistävät merkittävästi. Esimerkiksi raskaampi rock, elektroninen musiikki, pop ja jazz kiinnostavat kautta maailman, ja suomalaisella metallimusiikilla on vahva ja uskottava maine erityisesti Keski-Euroopassa, Etelä-Amerikassa, Japanissa ja Kiinassa. Uusia tulonlähteitä ovat teosmyynti sekä innovatiiviset sovellukset ja palvelut: Suomalaisten tekstinkirjoittajien kappaleita puolestaan on noussut

listaykkösiksi mm. Etelä-Koreassa, Saksassa ja Norjassa, ja uudet palveluyritykset saavat jalansijaa eri markkinoilla.

Lisätietoja: www.musex.fi

Favex ry perustettiin joulukuussa 2007 ja vakituinen toiminta lähti käyntiin 2008 elokuussa kulttuurivien- nin kehittämisohjelman ansiosta. FAVEX tekee työtä suomalaisen audiovisuaalisen tuotannon ja palveluiden viennin, promootion, markkinoinnin ja myynnin edistämiseksi, oli kyseessä sitten televisio, elokuva tai mainosten maailma.

Favexin toiminta on tuottanut merkittävästi lisää kansainvälisiä kontakteja alalle sekä kansallisesta järjestönäkökulmasta että elokuva-, televisio-, tuotanto- palvelu- (ml. jälkituotantopalvelut ja erikoisefektit), animaatio- ym. tuottajien näkökulmasta. Vakiintuneet ja täysin uudet yritykset ovat hakeneet kontakteja ja myös liiketoimintaa ulkomailta, osallistuneet erilaisiin koulutuksiin ja verkostoihin, käyneet marketeissa ja festivaaleilla aikaisempaa enemmän ja aikaisempaa maantieteellisesti laajemmin. On ilmaantunut täysin uusi sukupolvi tekijöitä, jotka ajattelevat jo lähtökoh- taisesti globaalisti.

Kotimaisten yhteistyöverkoston luomisessa on ta-

Steam of life.

pahtunut paljon positiivisia muutoksia. Aikaisemmin hyvin hajanainen ja moniin alasektoreihin ryhmittynyt ala on löytänyt yhteistyömoodin ja yhteiset edut.

Yritysmuotoisen toiminnan kehittäminen on ollut osalla audiovisuaalisista aloista normi jo kauan sitten. Tuottajien ammatti- ja liiketoimintaosaaminen on kehittämishojelman aikana kuitenkin selvästi kasvanut.

Murros on tapahtunut ulkomaisen rahoituksen osuudessa, jonka ennustetaan yhä kasvavan suomalaisissa tuotannoissa. Favex on järjestönä pyrkinyt löytämään tähän pitkän tähtäimen kustannustehokkaita ja synergiaa luovia ratkaisuja. Työ- ja elinkeinoministeriö on tukenut Favexin toteuttamia elokuva-alan yhteishankkeita 96 500 eurolla.

Lisätietoja www.favex.fi

Finpron Luovimo-hanke käynnistettiin OKM:n ja TEM:ön rahoituksella vuoden 2009 syksyllä, ja hankkeeseen valittiin avoimella hakuprosessilla 20 luovien alojen yritystä. Hakijoita oli lähes nelinkertainen määrä, mikä osoitti tällaisen palvelun tarpeen. Luovimo on osa Finpron palveluliiketoiminnan viennin strategista kehittämistä ja se jatkuu vuoden 2011 loppuun, jonka jälkeen hankkeen tulokset arvioidaan ja päätetään mahdollisesta jatkosta.

Luovimo-hankkeen pääpaino on konsepti-, tuote- tai palvelumyynnin valmiuksien kehittämisessä. Hankkeen fokustoimialoiksi on otettu muotoilu, elokuva tv/av, musiikki, esittävät taiteet sekä pelit ja sisälöntuotanto. Finpro tekee tiiviisti yhteistyötä luovien alojen vienti- ja toimialajärjestöjen kanssa eri aloja yhdistävien kasvuhaasteiden ja mielenkiintoisten konseptien tunnistamiseksi.

Työ- ja elinkeinoministeriö on tukenut Luovimo-hankkeen ensimmäisen vuoden toimintaa (2009-2010) 200 000 eurolla ja hankkeen toisen vuoden toimintaa (2010 – 2011) saman suuruusella 200 000 euron avustuksella. OKM on tukenut Luovimo-hanketta 100 000 eurolla.

Hankkeessa on kehitetty mukana olevien yritysten liiketoimintavalmiuksia sekä tuettu niiden kansainvälistymistä. Yrityskohtaisen tuen lisäksi Luovimo on toiminut alustana poikkitoimialaiselle yhteistyölle sekä uusien tuote- ja palvelukonseptien innovoinnille. Hankkeessa mukana olevien yritysten palaute on positiivista, ja ne ovat kokeneet saaneensa tarpeitaan vastaavaa konsultointia. Hankkeen aikana on jo syntynyt osallistuvien yritysten yhteishankkeita.

Lisätietoja:
www.finpro.fi/fi-FI/Business/Programs/Luovimo/

Negative maailmannäyttelyssä.

Yhteishankkeet ja koulutukselliset keinot

Esimerkkejä toimijoiden yhteishankkeista

Shanghain maailmannäyttely

Shanghain maailmannäyttelyn kulttuuriohjelma oli toistaiseksi suurin yksittäinen kulttuurivientihanke. Sen rahoittivat opetus- ja kulttuuriministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö ja sen toteutukseen osallistuivat ulkoasiainministeriö ja Finpron Expo-organisaatio. Myös UM tuki hanketta hankesopimuksin, vierailurahoituksen sekä Shanghain pääkonsulaatin voimin.

Hankkeen lähtökohtana toimi selvitys, jonka OKM ja TEM tilasivat Tero Saarinen Companyn toiminnanjohtajalta Iris Autiolta syksyllä 2008. Sen pohjalta muotoiltiin toteutuksen peruslähtökohdat. Kulttuuriviennin kannalta merkittäväksi muodostui rahoittajien sekä Expo -organisaation päätös, että hankkeen avulla edistetään kulttuurivientiä. Lisäksi tärkeä tavoite oli toteuttaa kaikki Expon kulttuurihankkeet ja -esitykset yhteistyössä paikallisten kump-

panien kanssa, myös varsinaisen Expon ulkopuolella. Nämä kunnianhimoiset, mutta kulttuuriviennin kannalta olennaiset tavoitteet edellyttivät pitkäjänteistä toimintaa sekä kulttuuriviennin ammattilaisten tiivistä yhteistyöskentelyä. Niinpä rahoittavat ministeriöt sekä Expo-hankkeen ohjausryhmä päättivät palkata kulttuuriohjelmaan tuottajan puolitoista vuotta ennen Expon käynnistymistä.

Hanketta toteuttava tuottaja sijoitettiin ministeriöiden päätöksestä Music Export Finlandiin, jolla on kokemusta pitkäjänteiseen verkostoitumiseen ja ammattilaisten tiiviisiin kumppanuuksiin tähtäävien vientihankkeiden tuotannosta.

Suomen Expo -kulttuuriohjelmassa toteutettiin yli 250 suomalaista kulttuuritapahtumaa monipuolisesti eri kulttuurisektoreilta. Tapahtumat levisivät myös maailmannäyttelyn ulkopuolelle Shanghaihin, muualle Kiinaan ja lähialueille. Yleisötapahtumien lisäksi Shanghaissa järjestettiin yhteensä viisi musiikin, designin, arkkitehtuurin ja esittävien taiteiden Snowball -vientiä ja verkostoitumisseminaaria, joissa 476 kiinalaista ja suomalaista kulttuuriviennin ammattilaista kohtasivat toisensa.

Vientimatkojen lisäksi mm. UM ja Greater Helsinki Promotion järjestivät luovien alojen ammattilaisten Suomeen suuntautuneita vierailuja, jotka tukivat merkittävästi kulttuuriohjelman onnistumisesta. Suomessa vieraili vuosina 2009–2010 noin kolmekymmentä kiinalaista eri kulttuurialojen ammattilaista sekä median edustajaa.

Mittava ohjelma voitiin toteuttaa, koska kulttuurialat käsitettiin hankkeessa vientialana ja hankkeet toteutettiin tiiviissä yhteistyössä kulttuuriviennissä toimivien yritysten kanssa. Ohjelman laajuus ei olisi kukaan ollut mahdollinen ilman yksityisen sektorin investointeja hankkeeseen sekä Kiinan markkinoille yleensä. Työ- ja elinkeinoministeriö rahoitti Shanghain osallistumisen 17 milj. euron kokonaiskustannuksista noin 70 % eli yhteensä 12,6 milj. euroa. Ministeriöt sijoittivat lisäksi expo-hankkeen kulttuuriohjelmiin yhteensä n. 1,6 miljoonaa euroa, kotimaiset alan toimijat ja yritykset reilut 600 000 euroa ja kiinalaiset promoottorit ja muut yhteistyökumppanit ainakin saman verran.

Maailmannäyttely, kiertuetuki ja tuleva World Design Capital loivat konkreettisia puitteita yhteistyön ideoinnille ja valmistelulle, mikä auttoi sekä vientimatkojen että vierailuohjelmien onnistumisessa.

Merkittävin yksittäinen tuotanto oli maailmannäyttelyn Suomi-päivä 27.5.2010. Suomi-päivässä ja sen oheistapahtumissa esiintyi yhteensä 24 artistiryhmää ja yli 100 artistia. Maailmannäyttelyalueella järjestettiin 30 esitystä ja Shanghaissa kaupungilla 11 oheistapahtumaa. Ohjelmavalinnoissa korostettiin yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa. Suomi-päivän ansioista käynnistyikin useita yhteisprojekteja, jotka loivat pysyviä kontakteja shanghailaisten ja suomalaisten artistien ja organisaatioiden välille.

Kulttuuriohjelma tuotti runsain mitoin näkyvyyttä sekä päämedioissa, verkossa sekä Suomeen keskittyneitä erikoisnumeroita kulttuurialojen lehdissä ja medioissa etc. Kulttuuriohjelmasta syntyi myös runsaasti konkreettista yhteistyötä ja liiketoimintaa: levytyksiä, levysopimuksia, musiikkivideo, teatterituotantoja, animaatioarja, tanssiteos, kiertueita, residenssiohjelma yms.

Suomelle on nyt rakentunut loistava verkosto alojensa keskeisistä osaajista Kiinassa ja erityisesti Shanghaissa. Shanghaissa on jo valmiiksi suurin keskittymä

suomalaisia organisaatioita Euroopan ulkopuolisista maista, jota kulttuurialojen verkostot nyt täydentävät. Kontaktiverkko antaa loistavat mahdollisuudet jatkokotoimenpiteille. Maailmannäyttelyprosessi osoitti, että suomalaisilla kulttuurituotteilla ja osaamisella on kysyntää Kiinassa. Jotta verkostot saadaan pidetyksi aktiivisina tarvitaan jatkokotoimenpiteitä eivätkä panostukset saa olla liian lyhytjänteisiä.

Lisätietoja: www.finlandatexpo2010.fi

TAIVEX ESR-hanke toteuttaa vuosina 2009–2011 tuottajille, managereille, agenteille, galleristeille ja muille taiteen välittäjäportaan toimijoille räätälöidyn vientivalmennusohjelman. Eri taiteen alojen yhteisen vientivalmennusohjelman tavoite on alojen keskinäisen verkostoitumisen lisääminen ja taiteen välittäjinä työskentelevien ammattilaisten vienti- ja kansainvälistymisvalmiuksien sekä liiketoimintaosaamisen kasvu. Projektin toteutuksessa ovat mukana Teatterin, Tanssin ja Sirkuksen tiedotuskeskukset, FILI – Finnish Literature Exchange ja Näyttelyvaihtokeskus FRAME, Helsingin, Tampereen ja Turun kaupungit sekä Aalto-yliopiston kauppa- ja korkeakoulun Pienyrityskeskus.

Projektin lähtökohtana oli vientivalmennusohjelman toteutuksessa mukana olevien organisaatioiden yhteinen näkemys, jonka mukaan taiteen välittäjätehtävissä työskentelevät ammattilaiset ovat avainasemassa suomalaisen taiteen kansainvälistymisen ja viennin edistämiseksi. Parantamalla heidän osaamistaan ja valmiuksiaan TAIVEX edistää konkreettisesti suomalaisen taiteen kansainvälistymistä.

Vientivalmennusohjelma on jakautunut kahteen osaan: Pienyrityskeskus on toteuttanut viennin ja kansainvälistymisen eri osa-alueita kartoittavan TAIVEX Senior Manager -koulutusohjelman, jota täydentämään TAIVEX on tuottanut opiskelijoiden koulutustoiveiden perusteella toteutettua ja käytännönläheistä pienryhmäkoulutusta sekä opintomatkoja. Koko vientivalmennusohjelman suorittaa 70 ammattilaista. Yhteensä hankkeen koulutuksiin on tähän mennessä osallistunut 95 opiskelijaa.

Opiskelijoilta kerätyn palautteen perusteella TAIVEX -vientivalmennusohjelman parasta antia ovat olleet koulutusten ja opintomatkojen myötä syntynyt tiivis kollegaverkosto sekä erittäin hyödyllisiksi koe-

tut opintomatkat. Opintomatkojen aikana opiskelijat ovat perehtyneet ohjatusti eri alueiden markkinakenttään, kehittäneet myynti- ja markkinointitaitojaan alan messuilla ja festivaaleilla sekä solmineet runsaasti kansainvälisiä kontakteja. Vuonna 2010 opintomatkoja toteutettiin 10 ja niille osallistui yhteensä 56 opiskelijaa.

Huolellisesti valmisteltujen matkaohjelmien ohella opiskelijoiden kannalta merkittävää on ollut TAIVEXin myöntämä matkatuki, joka on 1/3 opintomatkojen matka- ja majoituskustannuksista. Erityisen tärkeää matkatuki on ollut monille ns. taiteen vapaalla kentällä toimiville organisaatioille. TAIVEXin myöntämä matkatuki on useissa tapauksissa käytännössä mahdollistanut sen, että organisaatioilla on ollut varaa lähettää työntekijöitään verkostoitumis-, markkinaselvitys- ja messumatkoja ulkomaille. Näistä matkoista on ollut jo nyt konkreettista hyötyä paitsi ammattilaisille itselleen myös heidän edustamilleen organisaatioille. Henkilökohtaiset kontaktit ja niiden kautta muodostuva kansainvälinen verkosto ovat osoittautuneet taiteen kansainvälistymisen ja viennin kannalta lähes yhtä tärkeäksi kuin taideteosten ja -esitysten korkea laatu. TAIVEXista saatujen kokemusten perusteella vastaavien verkostoitumis- ja markkinaselvitysmatkojen tukemista kannattaa siis ehdottomasti jatkaa hankkeen päättymisen jälkeenkin.

Lisätietoja: www.taivex.fi

HIRAMEKI Design x Finland muotoilun vientihanke

Design Forum Finland toteutti 29.10-7.11.2010 laajamittaisen suomalaisen muotoilun vientihankkeen HIRAMEKI Design x Finland Tokiossa, Japanissa yhteistyössä Suomen Japanin Instituutin sekä Living Design Center Ozonen kanssa. Tämä mittakaavaltaan erittäin poikkeuksellinen vientihanke pyrki mahdollistamaan yritysten etabloitumisen Japanin markkinoille sekä tarjoamaan suomalaisille muotoilutuotteille näkyvyyden kontekstissa, joka on kaupallinen, kiinnostava ja vahvasti kulttuurista, arvoja ja osaamisen laatua painottava.

Hankkeen valmistelu aloitettiin tammikuussa 2009. Opetus- ja kulttuuriministeriö on ollut hankkeessa alkuunpanijana ja merkittävänä rahoittajana alusta asti. Valmisteluvaiheessa ollut hanke sai positiivisen nosteen ministeri Wallinin valtiovierailun yhteydessä 22.-25.4.2009 käydyissä keskusteluissa Japanissa. TEM rahoitti tapahtumaan osallistuneiden 58 pk-yrityksen näyttely- ja matkakustannuksia yhteensä 245 000 eurolla. Myös UM tuki hanketta ja sen näkyvyyttä Japanissa. Hanke julkistettiin Suomen Japanin Suurlähetystössä toukokuussa 2010, ja yhteistyössä suurlähetystön kanssa japanilaisia toimittajia kutsuttiin lehdistövierailulle Helsinkiin kesäkuussa 2010. Resurssinäkökulmasta laaja hanke sisälsi sekä julkisia resursseja että yritysresursseja. Julkinen rahoitus alentaa pienten toimijoiden kynnystä osallistua ja mahdollistaa yhteisen päämäärän saavuttamisen. Yksityinen rahoitus ja yritysten motivaatio sijoittaa konkretisoivat sen tavoitteellisenä toimintana Japanin markkinoille. Nämä yhdessä tekivät hankkeen onnistumisen mahdolliseksi.

Kymmenen päivän aikana HIRAMEKI Design x Finland näyttelyssä vieraili noin 36 000 kävijää. Hanke herätti paljon kiinnostusta mediassa.

Näyttelyn aikana järjestettiin myös matchmaking-päivät kohdennettuna paikallisille sisäänostajille, maahantuojille ja muille potentiaalisille asiakkaille ja kumppaneille sekä näyttelyyn osallistuville yrityksille ja muotoilijoille. Matchmaking-päivien aikana konsulttiyritys Team CK:n organisoimille kierroksille osallistui yhteensä 46 japanilaista toimijaa. Alustavien HIRAMEKI osallistujien haastatteluiden mukaan suurimmalla osalla hankkeeseen osallistuneista firmoista odotukset ovat täyttyneet ja keskimäärin 2-3 varteenotettavaa kontaktia syntyi Hiramekin aikana (JaBuPro 2010-2011 -tutkimusprojekti, Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu, 26 haastattelua ennen ja jälkeen tapahtuman).

Lisätietoja: www.hiramekidesign.com/

Toimialatutkimus ja -tilastointi

Opetusministeriön asettama kulttuurin taloudellisten vaikutusten mittaamista käsittelevä työryhmä totesi vuonna 2006 julkaistussa raportissaan, että kulttuurin kansantaloudellisen vaikuttavuuden tietoperustan vahvistaminen on yksi tärkeimmistä kulttuuripolitiikan haasteista. Työryhmän näkemyksen mukaan paras tapa tuottaa tiedot kulttuurin kansantaloudellisesta merkityksestä on luoda kansantalouden tilinpitoon perustuva kulttuurin tilinpito ja käynnistää sen aikaansaamiseksi pilottihanke.

OKM ja Tilastokeskus solmivat asiaa koskevan sopimuksen, ja satelliittitilinpidoon malli luotiin vuoden 2007 aikana. Sen aikasarja käsitti vuodet 1995-2005, ja se tuotti tiedot kulttuurin toimialojen arvonlisäyksestä, tuotoksesta, työllisyydestä, tuonnista ja viennistä sekä kulutuksesta. TK on OKM:n toimeksiannosta kehittänyt tilinpitoa mm. luomalla ns. aluesatelliitin, josta selviää kulttuurin toimialojen tuotos, arvonlisäys ja työllisyys maakunnittain. Tilinpidoon aikasarjaa on myös jatkettu vuosittain, ja se ylittää tällä hetkellä vuoden 2008 kuten kansantalouden tilinpidonkin.

Suomi oli ensimmäinen OECD:n jäsenvaltio, joka on luonut erillisen kulttuurin satelliittitilinpidoon. Es-

panjan kulttuurin satelliitti valmistui vuoden 2009 lopussa. Vastaavia järjestelmiä on kehitetty myös Latinalaisessa Amerikassa.

Kulttuurin satelliittitilinpidoon tärkein lisäarvo liittyy siihen, että se perustuu kansantalouden tilinpitoon, joka on yleisin ja luotettavin tapa seurata kansantalouden kehitystä. Se myös mahdollistaa aikasarjojen tuottamisen, toisin kuin yksittäiset kulttuurin taloutta koskevat selvitykset, sekä kokonaiskuvan muodostamisen hajanaisesta kohdealueesta.

Satelliittitilinpito on osoittanut, että kulttuurilla on merkittävä rooli Suomen kansantaloudessa. Vaikka sen suhteellinen merkitys ei tarkastelujaksolla ole kasvanut, on toimiala kasvanut absoluuttisesti. Esim. kulttuurin toimialojen tuotos ja arvonlisäys ovat molemmat nousseet vuodesta 1995 vuoteen 2008 lähes 70% ja työllisyys yli 30%. Lisäksi kulttuuriin käytetyt yksityiset kulutusmenot ovat lähes kaksinkertaistuneet.

Taiteen tiedotuskeskusten tilastot

Taiteen tiedotuskeskukset ovat kehittäneet kulttuuri- viennin kehittämisohjelman aikana tilastointimenetelmiään sopiviksi kulttuuriviennin ja vaihdon mittaamiseen. Erityisen hankalaksi on koettu tilastojen saattaminen yhteismitalliseksi eri taiteenalojen välillä. Taiteen tiedotuskeskukset ovat havainneet kansainvälisen toiminnan tilastoinnin puutteet, ja niitä korjataan järjestelmällisesti.

FILI - Suomen kirjallisuuden tiedotuskeskus on kerännyt tietoa Suomen kirjallisuuden käännoksistä yhteistyössä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjaston kanssa avoimeen sähköiseen käännoztietokantaan 1980-luvulta saakka. www.finlit.fi/fili Tietokannassa on käännoksia vuodelta 1853 asti. Se on kattavin olemassa oleva Suomen kirjallisuuden käännoksia sisältävä tietokanta.

Tietokannassa on nykyisin ulkomailla julkaistut monografiat - yksittäiset, antologioissa ja kirjallisuuslehdissä julkaistut runo-, novelli- ja katkelmakäännökset kerätään myöhemmin Suomen kansalliskirjaston ylläpitämään erilliseen tietokantaan. Teatterin tiedotuskeskus pitää yllä näytelmäkäännösten tietokantaa.

Teatterialalta on tilastoja yli kuudenkymmenen vuoden ajalta (Suomen Teatterijärjestöjen Keskus-

liitto ry.). Erillistä teatteritilastot -teosta on julkaistu vuodesta 1985 lähtien, vuodesta 1995 lähtien tilastoinnista on huolehtinut Teatterin tiedotuskeskus. Tilastot sisältävät tiedot valtio-osuus teattereista (puhe- ja tanssiteatterit) sekä Suomen Kansallisteatterin ja Suomen Kansallisoopperan. Tilastoihin sisältyvät taloustilastot, henkilöstötilastot, esityskerta- ja katsojatilastot (sisältäen myös kiertue-esitykset) sekä ohjelmistotilastot. Lisäksi tilastoidaan ulkomaiset vierailut ja ulkomaisten teattereiden vierailut Suomessa. Rahoituslain ulkopuolisten teatteri- ja tanssiryhmien osalta tilastoidaan ryhmien tulonmuodostus, henkilöstö, esityskerrat ja katsojat sekä ohjelmistot ja kantaesitykset. Tilastoihin sisältyvät myös ryhmien ulkomaiset esitysvierailut.

Sirkuksen tiedotuskeskus on kerännyt sirkusalan tilastoja vuodesta 2006. Tilastoihin kootaan tiedot edellisen vuoden esityksistä ja katsojista, niin perinteisen kuin nykysirkuksenkin osalta. Erikseen tilastoidaan myös nykysirkusryhmien kansainväliset esitykset. Suunnitelmassa on kehittää tilastointia siten, että saataisiin näkyviin myös taloudellisia tunnuslukuja.

Käynnissä on Tanssin Tiedotuskeskuksen vetämä kehittämishanke, jossa muut esittävän taiteen tiedo-

tuskeskukset ovat mukana. Pyrkimyksenä on laajentaa tilastointia ja tiedonkeruuta kattamaan esitysten lisäksi myös muu taidelähtöinen toiminta. Pyrkimyksenä on luoda sekä taiteen kentän, koko luovan toimialan että rahoittajien tarpeita palvelevia yhteismitallisia ja vertailukelpoisia esittävän taiteen tunnuslukuja, joilla voidaan tarkastella myös toimialan vaikuttavuutta ja taloudellista volyyymiä. Nykyiset talouden tunnusluvut eivät yksin kerro alan toiminnasta, vaikutuksesta ja alan tuottamasta lisäarvosta. Lisäksi alalta puuttuu mittaristo ja arviointivälineitä, joilla arvioitaisiin myös muuta kuin numeraalisin tunnusluvuin ilmastavaa toiminnan vaikuttavuutta.

Suomalaisen musiikin tiedotuskeskus Fimic ry ei ole toistaiseksi kerännyt suomalaisen musiikkialan tilastoja. Musiikkialalla toimii useita edunvalvonta- ja muita järjestöjä, jotka kokoavat vuosittaisia tilastoja omalta sektoriltaan. Tällaisia organisaatioita ovat muun muassa suomalaiset tekijänoikeusjärjestöt, Suomen sinfoniaorkesterit ry, koulutusalan organisaatiot (Suomen musiikkioppilaitosten liitto, Suomen konservatorioliitto) ja Musiikkituottajat – IFPI Finland ry. Lisäksi Music Export Finland ry teettää vuosittain musiikkiviennin markkina-arvo –tutkimuksen.

Suomalaisen kulttuurivien- nin ja -vaihdon tunnuslu- kuja	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Elokuvataide, ei-kaupalliset esityskerrat ulkomailla*		600	500	700	689	689
Kansainväliset elokuvapal- kinnot			70	55	60	60
Kirjallisuus: käännetyt suo- malaiset kirjat	186	217	191	185	213	215
Kuvataide: ulkomaille suun- natut hankkeet	139	149	176	172	185	130
Teatteritaide: puheteatte- reiden vierailut / katsoja- määrät ulkomailla	93 / 12 504	140 / 15 860	155 / 21 275	167 / 16 646	151 / 15 844	185 / 25 389
Sirkustaide: katsojamäärät ulkomailla		10 109	14 375	40 577	21 861**	52 427
Säveltaide: suomalaisen musiikkiviennin markkina- arvo (1 000 €)	21 693	28 893	26 227	19 817	23 324	32 092
Sinfoniaorkesterien kon- serttien esitykset / kuulijat ulkomailla		67 / 66 378	50 / 45 327	57 / 69 464	60 / 58 958	51 / 54 084
Tanssitaide: esityskerrat / katsojamäärät	157 / 48 284	171 / 90 288	214 / 85 964	215 / 137 784	235 / 75 828	172 / 44 608***
Peliala: Yritysten ulkomail- ta saama liikevaihto (milj. euroa)	32	53,3	-	66,3	75	77
Museot: näyttelyiden määrä ulkomailla			31	27	40	50

* Elokuvan luvut koskevat niiden elokuvien esityksiä ja palkintoja, jotka ovat elokuvasäätien kulttuuriviennin piirissä.

** Sirkuksen katsojamäärän laskuun oli syynä keskeisen esiintyjän äitiysloma.

***Tanssin tunnusluvut ovat alttiita isoillekin vuosittaisille vaihteluille, muutaman ryhmän toiminnassa tapahtuvien muutosten vuoksi. Vaikea kansainvälinen taloudellinen tilanne on osunut tanssiryhmiin, koska kansainvälisillä vastaanottajatahoilla on vähemmän rahaa käytössä, jolloin paineet Suomesta tulevalle rahoitukselle ovat kasvaneet. Sen puuttuessa esityksiä ei ole pystytty toteuttamaan.

Kulttuuriviennin tukiverkoston toiminnan kehittäminen

Kulttuuriviennin tukiverkoston käsite syntyi ennen varsinaisen kehittämisohjelman alkamista tarpeesta tiivistää kulttuurin ja viennin alan toimijoiden yhteistyötä ja kehittää yhteistä koordinaatiota. Kulttuuriviennin tukiverkoston jäseniä ovat kaikki Suomessa ja ulkomailla kulttuurivientiä edistävät tahot, kuten taiteen tiedotuskeskukset, eri taiteen ja kulttuurin alojen vienninedistämiseen suuntautuneet organisaatiot, suurlähetystöt, kulttuuri- ja tiedeinstituutit, taiteen keskuustoimikunta, eräät taiteen ja kulttuurin alan muut toimijat, CIMO, MEK, Finpro ja Tekes.

Keskeisiä kulttuuriviennin tukiverkoston toimijoita ovat olleet taiteen alan tiedotuskeskukset, jotka määriteltiin ON! -raportissa kulttuuriviennin kehittämisohjelman strategiseksi partnereiksi. Taiteen tiedotuskeskukset toimeenpanivat ohjelman alkuvaiheessa laatimiaan toimialansa kulttuuriviennin strategioita. Strategioissa määriteltiin varsinaisten toimenpiteiden lisäksi lisäresurssien tarve. OKM lisäsi taiteen tiedotuskeskusten toiminta-avustusta kulttuuriviennin edellytysten parantamiseksi vuodesta 2008 vuoteen 2010 2 279 000 eurosta 3 420 000 euroon eli 33 %. Lisäksi OKM myönsi tiedotuskeskuksille vuodesta 2009 lähtien erillistä avustusta kulttuuriviennin hankkeisiin, ks. taulukko s. 20. Samalla tiedotuskeskukset ovat laajentaneet hankkeidensa rahoituspohjaa ja hyödyntäneet kulttuuriviennin verkostoja. Lisätietoja taiteen tiedotuskeskusten kulttuuriviennin strategioiden toimeenpanosta löytyy osoitteesta www.kulttuurivienti.fi

Tukiverkoston yhteistyö kehittyi suorien kontaktien lisääntymisen myötä. Yhteishankkeiden suunnittelu ja toteuttaminen ulkomaan ja kotimaan toimijoiden välillä on osoittautunut parhaaksi keinoksi tiivistää tukiverkoston toimintaa. Tukiverkoston toimintaa tiivistettiin myös ministeriöiden yhteisen ohjauksen keinoin. Hyvä esimerkki siitä on Suomen suurlähetystöjen ja instituuttien yhteistyön kehittäminen. Vuonna 2007 valmistui selvitys, jonka mukaan edustustojen ja instituuttien yhteistyö on hyvin vähäistä. Yhteistyön tiivistämistä pidettiin edellytyksenä onnistuneen kulttuurivientitoiminnan toteuttamiselle.

OKM ja UM ovat vuodesta 2007 lähtien vuosit-

tain kehottaneet yhteisellä kirjeellä instituutteja ja edustustoja tiivistämään yhteistyötään ja laatimaan yhteistyöasiakirjan. Vuonna 2010 samassa maassa toimivat instituutit ja edustustot raportoivat ministeriöille edellisen toimintakauden yhteistyösuunnitelmien toteutumisesta, ja ministeriöt antoivat yhteistyöstä yhteisen tilipäätöskannanottoa vastaavan palautteen. Sekä instituutit että suurlähetystöt ovat todenneet, että yhteistyöasiakirjojen tekeminen on tuottanut konkreettista tulosta paremman ja suunnitelmallisen yhteistyön muodossa.

Tukiverkoston toiminnan käynnistymisen ensimmäinen askel oli keskinäisen tiedonvaihdon parantaminen. Siihen tarpeeseen luotiin vuonna 2007 kotisivu www.kulttuurivienti.fi eli kulttuuriviennin tukiverkko, jonka yhteydessä oli tarkoitus koordinoita tukiverkoston ulkomailla toteutettavia hankkeita yhteisen tietokannan avulla. Toimijat kokivat yhtenäisen tiedonjakeluverkoston kuitenkin liian valtiovetoiseksi ja työlääksi. Tietokannasta kehittyi toimiva kulttuuriviennin viestintää palveleva tiedotusväylä. Sivustoa ylläpitää Kulttuuri- ja tiedeinstituutit yhdessä OKM:n taideyksikön kanssa.

Sivustolla tiedotetaan ajankohtaisista kulttuuriviennin uutisista ja se toimii ankkuripaikkana OKM hanketiedottamiselle (ks. s. 14 - kulttuuriviennin viestintä). Kulttuuriviennin sivustolla on tietoa mm. kulttuurimatkailusta, suurtaapahtumista, nuorten ammattilaisten kansainvälisestä työllistämishankkeesta ja kulttuuriviennin kehittämishankkeesta. Kulttuuriviennin sivustoa kehitetään sellaiseksi, että se palvelisi mahdollisimman hyvin kulttuuriviennin tukiverkoston tiedontarpeita myös tulevaisuudessa. Erityistä painoa laitetaan kulttuuriviennin tilastojen saatavuuteen ja rahoitusmahdollisuuksista tiedottamiseen.

Esimerkkejä kulttuuriviennin tukiverkoston yhteistyöstä

Kulttuuriviennin tukiverkoston yhteistoiminta tiivistyi vuonna 2010 alkaneen **nuorten taiteen ja kulttuurialan ammattilaisten kansainvälistymis- ja työllistämishankkeen** myötä. Valtion ensimmäisessä lisätalousarviossa vuodelle 2010 osoitettiin nuorten työllisyyttä edistäviin toimiin veikkausvoittovaroista yhteensä 11,5 milj. euroa. Nuorten kansainvälisty-

mis- ja työllistämishankkeeseen käytetään tästä summasta 1,5 miljoonaa.

Hanketta koordinoi Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ry, joka on palkannut tähän tehtävään määräajaksi osa-aikaisen hankevastaavan. Hankkeen avulla työllistetään nuoria kulttuurin ja taiteen tekijöitä mm. taiteen alan tiedotuskeskusten sekä eri puolilla maailmaa olevien Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituuttien ja niiden yhteistyökumppanien palvelukseen. Puolitoista vuotta kestävä hankkeen aikana työllistetään noin 70 alle 35-vuotiasta nuorta. Hanke kehittää samalla siihen osallistuvien työnantajaosapuolten yhteistyötä kulttuuriviennin edistämiseksi. Instituuttien ja tiedotuskeskusten yhteistyökumppaneiden työllistämät suomalaiset nuoret ammatilliset luovat puolestaan uusia verkostoja maailmalla.

Ensimmäisten kokemusten perusteella voidaan arvioida, että hanke tulee todennäköisesti saavuttamaan sille asetetut tavoitteet. Tähän mennessä työllistyneet ovat olleet työttömiä tai työttömyysuhan alla olevia nuoria ammatillaisia. Työllistämisen prosessi etenee kolmessa hakuvaiheessa, joista kaksi ensimmäistä olivat vuonna 2010. Kaikkien hakujen aikana työnhakijoita on ollut yhteensä n. 700, joista työpaikan on löytänyt 67:lle. Kahden ensimmäisen kierroksen jälkeen valtionavustus yhtä työnantajaa kohden on keskimäärin 22 435 euroa ja työsuhteen kesto 8,75 kuukautta. Hankkeen tavoitteena on antaa työllistyneille paremmat edellytykset jatkaa työelämässä ammatiaan vastaavassa työssä.

Lisätietoja: www.kulttuurivienti.fi

New Yorkin pääkonsulaatti ja New Yorkin kulttuuri-instituutti ovat yhteistyössä edistäneet suomalaisen kulttuurin tunnettuutta Yhdysvalloissa visuaalisten taiteiden aloilla. Erityinen painopiste yhteistyössä on ollut muotoilulla ja arkkitehtuurilla. Näitä kulttuurialoja on edistetty suurhankkeilla: esim. New York Design Weekin yhteydessä järjestetyn, New Finnish Design –muotoilun vientihankkeen PLAYFUL-tapahtuman sekä kiertävän Eero Saarinen: Shaping the Future -näyttelyn kautta.

Edustuston ja instituutin välisessä yhteistyöasiakirjassa on määritelty yhteistyön muodoiksi konkreettiset hankkeet sekä jatkuva yhteydenpito suunnittelu-

palavereiden ja muun kommunikaation muodossa. Yhteistyön laajempaan tavoitteena on ollut tukea suomalaisen kulttuurin esilläoloa, edistää suomalaisen arkkitehtuuri- ja muotoiluosaamisen tunnettuutta sekä luoda suomalaisille kulttuurialojen toimijoille uusia liiketoimintamahdollisuuksia Yhdysvalloissa. Hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa on otettu huomioon myös USA:n julkisuusdiplomatia-maaohjelmassa asetetut viestit ja tavoitteet.

Kaiken kaikkiaan yhteistyö edustuston ja instituutin välillä on ollut erittäin toimivaa ja joustavaa. Yhteistyö on monivuotisten hankkeiden ansiosta hioutunut erittäin toimivaksi ja työnjako on selkeää. Päällekkäisiä toimintoja ei ole ollut ja hankkeet on toteutettu erittäin kustannustehokkaasti. Suuria hankkeita toteutettaessa on yhteyttä pidetty lähes päivittäin ja kommunikaatio on ollut avointa ja toimivaa.

Edustusto tuo hankkeisiin mukaan Suomen kokonaisbrändiä jättelun, PR-osaamisen ja kaupallisen toiminnan edistämisen, kun taas instituutti tarjoaa vahvan asiantuntemuksen visuaalisten taiteiden alalta sekä kattavan käytännön kokemuksen näyttelyiden tuotannosta. Instituutin itsenäisempi toimintamuoto ja toiminta paikallisena yleishyödyllisenä järjestönä antavat joustavuutta suurhankkeiden tuotannossa muun muassa maksujärjestelyissä.

Madridin kulttuuri-instituutin koordinoiman Design-kuukauden valmisteluissa vuonna 2009 oli Finpron panos merkittävä. Madridin Finpron toimipiste osallistui aktiivisesti kokonaissuunnitteluun ja vaikutti erityisesti yrityssektorin mukaantuloon. Tarkoituksena oli esitellä suomalaista yritysosaamista prosesseina.

Madridin Finpro kontaktoi jälkikäteen suomalaisia design-kuukauteen osallistuneita yrityksiä tavoitteena koota raportti vienninedistämistoimista, joista Finpro on sopinut monen mukana olevan

yrityksen kanssa. Finpro on avustanut instituuttia sekä yhdeksää maan yliopistoa yleiseurooppalaisen akateemisen ”intercultural competence”- tutkinnon luomisessa (EDICC) auttaen yritysten näkökulman huomioimista ko. hankkeessa.

Finpro ja Madridin suurlähetystö ovat lisäksi mukana valmistelemassa audiovisuaalisten näyttelyjen kierrätys-hanketta, erityisesti siihen liitettävien yrityssovellutusten näkökulmasta. Finpro, suurlähetystö ja

instituutti suunnittelevat yhdessä suomalaisen koulutusosaamisen vienti-hanketta iberoamerikkalaisiin maihin.

Madridin kulttuuri-instituutti on Finpron kanssa yhteistyössä päivittäin. Instituutin johtaja, suurlähettiläs ja Finpron johtaja kokoontuvat vähintään kerran kuussa kehittääkseen yhteisiä kulttuurivientihankkeita.

Taiteen ja kulttuurin edistämisen tukijärjestelmä

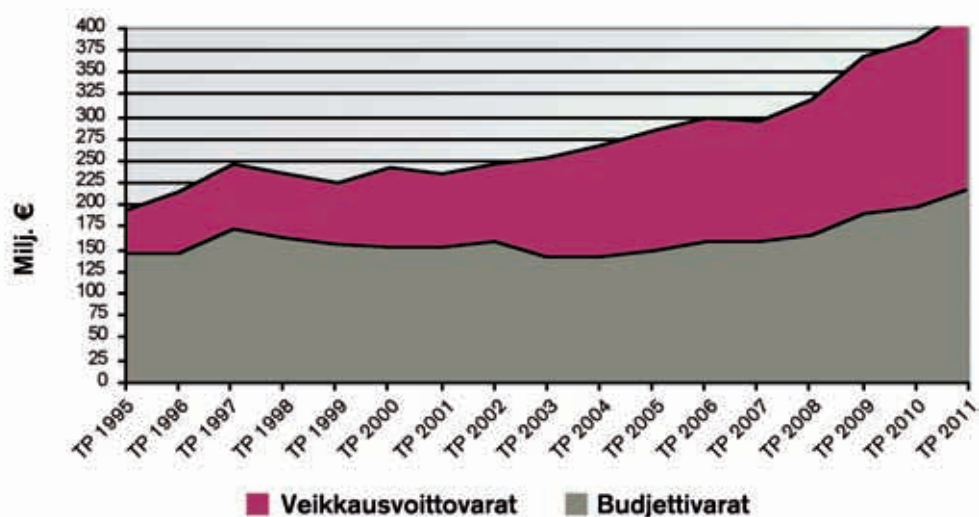
Taiteen ja kulttuurin määrärahat ovat kasvaneet valtion budjetissa vuodesta 2007 (TP) vuoteen 2011 yhteensä 70 miljoonaa euroa (n. 20 %). Määrärahan kasvulla on voitu tukea kaikkia taiteenaloja sekä kulttuuripolitiikan eri osa-alueita. Määrärahojen kasvu heijastaa kulttuurin merkityksen kasvua yhteiskunnan ja luovan talouden kehityksessä.

Valtion ja kuntien tukema taiteen ja kulttuurin eri alojen opetus, kulttuurilaitosten tuki ja valtion taiteilijatuki takaavat suomalaisen kulttuurin perustan ja sen kehityksen. Luovan työn edellytykset ja kulttuurituotteiden ja palveluiden tuottaminen tältä pohjalta on tehnyt mahdolliseksi tavoitella myös kansainvälistä kysyntää ja menestystä.

Seuraavassa kuvataan esimerkkeinä kahden hyvin erisuuruisen alan - sirkusalan ja elokuva-alan perusrahoituksen osuutta toimialansa kansainvälistymiseen.

Suomalaisen nykysirkustaiteen kansainvälinen läpimurto on tapahtunut samaan aikaan taiteenalan julkisen tuen lisääntymisen ja sirkuksen vientihankkeen kanssa. Organisaatioiden tasollahan kaikki lähti käytännöllisesti katsoen nolosta. Vuoden 2004 Onko kulttuurilla vientiä? –raportissa sirkuksen kohdalla todettiin sen taiteellinen korkea taso, mutta sattumanvaraiset, puutteelliset resurssit. Raportti suositti alan rakenteiden kehittämistä ja rahoituksen saatavuuden varmistamista.

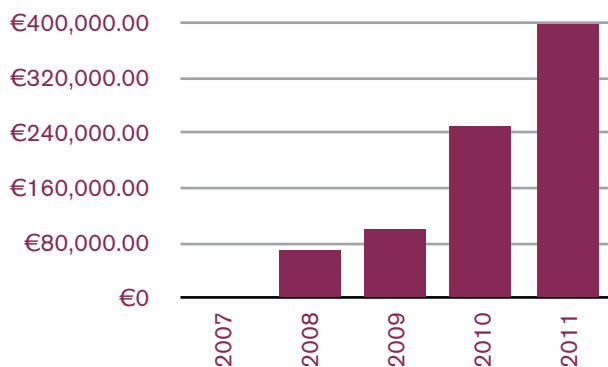
Sirkuksen ammattilaistoiminnan institutionaalinen kehitys on tapahtunut suurelta osin viimeisen viiden vuoden aikana. Alan kokoavat organisaatiot ovat nuoria. Ensimmäiset taiteelliset ryhmät perustettiin 1990-luvun puolella, Cirko – Uuden Sirkuksen Keskus käynnistyi 2004, Sirkuksen tiedotuskeskus perustettiin kesällä 2006.

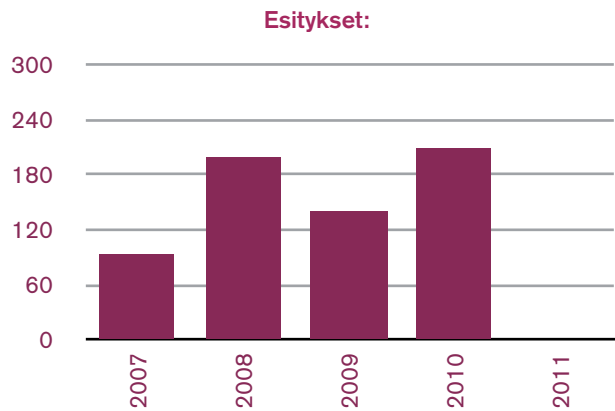

Ilona Jääntti: Muualla, valokuvaaja Chiara Contrino

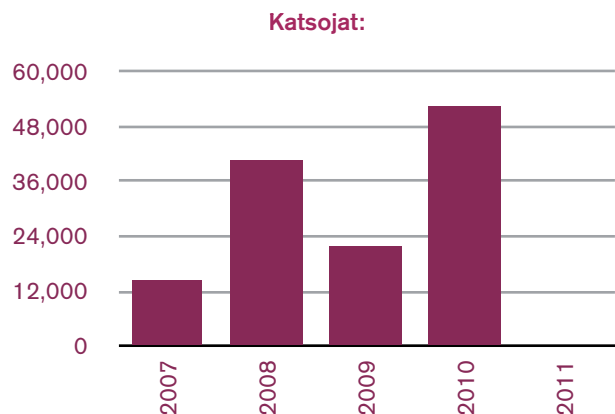
Nykysirkusryhmien toiminta-avustusten kasvu 2007-2011:

Nykysirkusryhmien esitykset ulkomailla:

Alan perusrahoitus on siis parantunut huomattavasti, samalla kun keskeisen vientiorganisaation, Sirkuksen tiedotuskeskuksen resurssit ovat kasvaneet. Lisääntyneen tuen vaikutus näkyy erinomaisesti kansainvälisten esiintymisten määrien kehityksessä. Toiminnan laajentuessa kohdistuu perusrahoituksen kasvattamiseen suuria paineita: nuoret koulutetut taiteilijat perustavat omia ryhmiään, kotimainen ja ulkomainen markkina-alue kasvaa vuosittain.

Kansainväliset esitysmäärät ovat vuoden 2006 jälkeen yli kaksinkertaistuneet, katsojamäärät ovat nelinkertaistuneet. Kasvun taustalla on alan korkea taiteellinen taso, tuotannollinen osaaminen, verkottuminen ja dynaaminen kokonaiskehitys. Vuonna 2004 jo näkyvissä olleet sirkustaiteen osaajien kyvyt ovat päässeet esiin ja ala on laajentunut ja taso kohonnut edelleen.

Elokuva- ja audiovisuaalisen kulttuurin vahvistamiseksi tukea on lisätty yhteensä 68 % (lähes 12 000 000 euroa), joka on enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Kasvu on vahvistanut kotimaisen elokuvan monipuolisuutta ja laatua. Pitkien elokuvien budjetit on kasvatettu n. 100 000 / elokuva, millä on voitu lisätä kuvauspäiviä.

Tuotannon ja jakelun tuki suomalaiselle elokuvalla on kasvanut vuoden 2007 13,9 miljoonasta eurosta 21,1 miljoonaan euroon vuonna 2010. Vastaavana aikana kotimaisten elokuvien katsojaosuus on teattereissa kohonnut 20 %:sta ennätyselliseen 27 %:iin. Panostus suomalaiseen elokuvatuotantoon ei näy pelkästään kotimaassa, vaan se on vaikuttanut myös elokuvatuotannon kansainvälistymiseen ja kulttuurivienin kasvuun. Vuonna 2007 ensi-iltansa sai 13 pitkä elokuvaa, joista yhteistuotantoja oli kolme. Vuonna 2010 kotimaisten pitkien elokuvien ensi-iltajien määrä oli 21, joista viidessä mukana oli myös kansainvälistä rahoitusta ja ulkomainen yhteistuottaja.

Dokumenttielokuvien tuotantotuki on kyseisenä ajanjaksona miltei kaksinkertaistunut. Dokumenttielokuvien määrä ei ole kasvanut: vuonna 2007 valmistui 23 dokumenttielokuvaa ja 24 vuonna 2010. Vuonna 2007 yhteistuotantoja oli kaksi; vuonna 2010 viisi. Yhteistuotantojen määrän lisääntyminen dokumentti-

tielokuvissa kertoo ennen muuta siitä, että elokuvan lisätuki on tehnyt mahdolliseksi kehittää ja valmistella projekteja pidemmälle. Näin hankkeet ovat myös kiinnostaneet entistä useampia kansainvälisiä rahoittajia ja ulkomaisia yhteistyökumppaneita.

Tuotannon laajempi kansainvälinen pohja varmistaa myös elokuvan levityksen Suomen ulkopuolella. Esimerkkinä tästä ovat Jalmari Helanderin ohjaama ja Cinet Oy:n tuottama Rare Exports sekä Dome Karukosken ohjaama ja Helsinki Filmin tuottama Napapiirin sankarit. Rare Exports aloitti ulkomaiden valloituksensa Locarnon kansainvälisiltä elokuvajuhlilta, joilla se voitti arvostetun Variety-palkinnon. Elokuva on saanut teatterilevityksen Yhdysvalloissa, Saksassa, Britanniassa ja Australiassa. Napapiirin sankarit aloitti puolestaan vuoden 2011 alkupuolella teatterilevityksen Ranskassa 150 kopion voimalla. Lisääntynyt tuki suomalaiselle elokuvalla on tehnyt mahdolliseksi toteuttaa sellaista genre-kehittelyä, joka saa vastakaikua kansainvälisiltä yleisöiltä. Rare Exports ja Napapiirin sankarit ovat tästä hyviä esimerkkejä.

Erilaisten ilmaisumuotojen hiomiseen on tällä hetkellä aikaisempaa paremmat mahdollisuudet. Näin ollen dokumentaarinen elokuva kiinnostaa paitsi kotimaisia katsojia myös laajoja yleisöjä ulkomailla. Joonas Berghällin ja Mika Hotakaisen ohjaama Miesten vuoro teki historiaa, kun se nimettiin Suomen ehdokkaaksi ulkomaisten elokuvien Oscar-kilpailuun. Koskaan aikaisemmin suomalaiset valitsijat eivät ole ehdottaneet dokumenttielokuvapalkintoa. Miesten vuoroa esitettiin vuoden 2010 aikana 35 festivaalilla ja se sai kahdeksan ulkomaista palkintoa. Elokuva myy Montréalissa ja New Yorkissa toimistoja pitävä kanadalainen Film Transit -yhtiö.

Viikko ennen vappua on vuonna 2009 valmistunut suomalainen lyhytelokuva.

Esitys kulttuuriviennin edistämisen linjoista hallituskaudella 2011-2015

Tahtotila

Useissa valtioneuvoston ja ministeriöiden suunnitteluasiakirjoissa ja ohjelmissa on kulttuurivientiin suoraan tai epäsuorasti liittyviä tavoitteita. Tällaisia ovat valtioneuvoston hyväksymä Eurooppa 2020 -strategian Suomen kansallinen ohjelma, Valtioneuvoston selonteko kulttuurin tulevaisuudesta, työ- ja elinkeinoministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman Luovan talouden ja kulttuurin tulevaisuustyöryhmän raportti, opetus- ja kulttuuriministeriön Kulttuuripoliittikan strategia 2020 sekä ulkoministeriön asettaman maabrändivaltuuskunnan loppuraportti.

Eurooppa 2020 -strategian kansallisessa toimintaohjelmassa - arvioitaessa kasvun ja työllisyyden edellytyksiä ja tuotantorakenteen yksipuolisuuden ja keskittyneisyyden vähentämistä - todetaan kulttuuriryrittäjyyden, kulttuuriviennin ja luovan talouden osalta seuraavaa: *Kulttuuriryrittäjyyden edellytyksiä parannetaan ja alan työllisyyttä vahvistetaan. Luovien alojen yritystoiminnan kasvun ja kansainvälistymisen kehittämisohjelman 2007–2013 sekä Luova talousstrategian toimenpiteillä. Lisäksi parannetaan luovien alojen yrittäjien asiantuntijapalveluita, edistetään uusien liiketoimintamallien ja rahoitusmuotojen syntymistä sekä yritysten verkostomaista kehittämistä yli toimialarajojen. Alan mahdollisuudet huomioidaan myös innovaatio-, yrittäjyys- ja työllisyyspolitiikassa vahvistamalla ministeriöiden yhteistyötä. Kulttuurivientiä kehitetään ja kulttuurin tukimuotoja uudistetaan joustavimmiksi ja kannustavammiksi.*

Valtioneuvoston selonteossa kulttuurin tulevaisuudesta todetaan mm.: *”Kansainvälisesti tavaratuotanto on siirtynyt halpatuotantomaihin. Kehittyneiden maiden kilpailukyvyyn ylläpitämiseksi on panostettava osaamis- ja innovaatiotoimintaan sekä palvelutuotantoon. Kulttuuri- ja elämysteollisuutta vahvistaa länsimaisen arvomaailman muutos aineettoman kulutuksen suuntaan... Kulttuuritoimialojen taloudessa on kehitettävä kulttuuriryrittäjyyden ja kulttuuriviennin edellytyksiä, kulttuurin tuotteistamista, konseptointia, liiketalousosaamista ja markkinointia. Tarvitaan kulttuurialojen ammatinharjoittajien ja pienyrittäjien markkinointi- ja liiketoimintaosaamisen edistämisen yhteisiä rakenteita, kuten manageritoimintaa”.*

Eduskunnan sivistysvaliokunta toteaa selontekoa koskevassa lausunnossaan mm. seuraavaa: *Kulttuurilla on tärkeä rooli luovien ajatusten ja innovaatioiden tekemisessä ja niiden varaan rakentuvan yritystoiminnan vahvistamisessa. Kulttuuriteollisuuspolitiikalla on läheinen yhteys yleiseen elinkeino- ja työllisyyspolitiikkaan. Luoviin aloihin sisältyy paljon myös laajempaa kansantaloudellista potentiaalia. Globaalisti kasvavat vapaa-ajan markkinat tarjoavat myös aitoja mahdollisuuksia Suomen elinkeino- ja vientirakenteen monipuolistamiseen kulttuuri- ja palvelutuotannon avulla. Kulttuuriviennistä valiokunta toteaa, että: *”...kulttuuriviennin alueelle tulee panostaa mm. niin, että suunnataan pitkäkestoisia politiikkatoimia ja panostuksia sen edellytysten kehittämiseen. Tärkeää olisi tukea erityisesti kulttuurivientitoimijoiden tuotteistamista, konseptointia, liiketalousosaamisen kehittämistä ja markkinointia”.**

Luovan talouden ja kulttuurin tulevaisuustyöryhmä esittää käynnistettäväksi prosessin, jonka ”*seurauksena Suomeen luodaan maailman huipputasoa oleva järjestelmä luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden toimintaedellytysten parantamiseksi* Prosessissa nykyistä yritysten kannalta vaikeaa ja monimutkaista järjestelmää selkeytetään asteittain yksinkertaisemmalla kahden toimijan mallilla:

- **UNO Action** generoi rahoitusta luovan talouden yritysten tarpeisiin, yksinkertaistaa yrityksille suunnattuja palveluja ja rakenteita sekä pilotoi uusia toimintamalleja luovan talouden ja kulttuurin kentällä
- Ministeriöiden sisällä ja välillä toimii **UNO Policy**, joka varmistaa strategisen ohjauksen ja koordinaation korvaten hankekohtaiset rakenteet ja osallistuu rohkeaan uudistustyöhön”.

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategian 2020 mukaan kulttuuripolitiikan kehittämisen tahtotila kulttuuria ja taloutta koskien on seuraava: *Kulttuurin kansantaloudellinen merkitys on entisestään vahvistunut. Kulttuurin tuotannon, jakelun, markkinoinnin ja myynnin rahoitusmuodot ovat moninaistuneet, ja toimialan yritysten ja muiden toimijoiden kyky hyödyntää niitä on parantunut. Ammatillisesti vahvat ja monipuoliset kulttuurin alat toimivat taloudellisesti vakaalla pohjalla ja osaltaan lujittavat luovaa taloutta. Tekijänoikeuden merkitys kansantaloudessa on vahva ja lisäarvoa tuottava. Tekijänoikeus hyödyttää koko kulttuurin tuotannon arvoketjua tuottaen tekijöille, taiteilijoille, tuottajille, kustantajille, muille oikeudenhaltijoille ja jakelijoille taloudellista hyötyä. Kulttuuriyrittäjyys ja -vienti ovat vakiintuneet osaksi kulttuurin tuotantoa ja taloutta. Suomi on kiinnostava toimintaympäristö myös ulkomaisille kulttuurialan toimijoille.*

Kansainvälisen toiminnan painopisteistä strategiasa todetaan mm.: *Kansainvälisessä kulttuuriyhteistyössä painotetaan kulttuurikentän toimijoiden suoraa yhteistyötä muodollisten sopimusten ja ohjelmien laatimisen sijasta.*

Ulkoministeriön asettaman maabrändivaltuuskunnan loppuraportin mukaan: *”Valtuuskunta on halunnut lähestyä maailman ongelmia ratkaisukeskeisesti niin, että esimerkiksi kulttuuri tai talous eivät ole erillisiä osa-alueita, vaan nivoutuvat yhteen samojen teemojen alla. Vahvuuksiemme tehokas hyödyntäminen edellyttää, että koko Suomi asettaa tavoitteensa riittävän korkealle ja tekee yhdessä työtä tavoitteiden saavuttamiseksi [...] Tavoitteemme on, että vuoden 2030 Suomi maana, suomalaiset yritykset yrityksinä ja suomalaiset ihmiset kansana tunnetaan siitä, että me emme pelkää oudoiltakaan kuulostavia haasteita, vaan olemme parhaimmillamme silloin, kun tilanne näyttää mahdottomalta. Consider it solved! Näin kehitämme Suomi-kuvaa ainoalla oikealla tavalla: tekemällä Suomesta ja koko maailmasta paremman paikan elää”.*

Tavoitetilat

Kulttuuriviennin valmisteluryhmä on omassa sisäisessä työssään päätenyt samoihin linjauksiin, joita edellä siteeratuissa politiikka-asiakirjoissa on tehty. Valmisteluryhmän esittämät toimenpide-ehdotukset, jotka täsmäntävät - ja ovat kuluneella ohjelmakaudella jo täsmäntäneet - näitä tavoitteita, sisältävät konkreettisia toimia niissä esitelyihin tavoitteeseen pääsemiseksi. Toimenpide-ehdotuksillaan valmisteluryhmä tähtää seuraavien kulttuurivientä edistävien olosuhteiden (tavoitetilojen) syntymiseen:

- valtiokonsernin sisäinen kulttuuriviennin edistämisen tahtotila on kirkastunut ja vahvistunut valtioneuvoston kulttuurivientiä koskevan periaatepäätöksen toimeenpanon myötä ja kulttuurivientiä edistävien ministeriöiden keskinäinen sekä ministeriöiden ja toimialojen välinen strateginen ja käytännön yhteistyö edelleen syventynyt ja alueellisten toimijoiden yhteistyö kulttuuriviennin edistämiseksi tehostunut
- kulttuuriviennin toimilla ja osana Eurooppa 2020 -strategian kansallisen toimintaohjelman toimeenpanoa on monipuolistettu Suomen tuotanto- ja vientirakennetta ja kasvatettu suomalaisten tuotteiden ja palveluiden osuutta nopeasti kasvavilla kansainvälisillä kulttuurin ja luovien alojen markkinoilla
- kulttuurin tuotannon jalostusarvo ja kulttuurin kansataloudellinen merkitys on lisääntynyt ja kulttuurin ja luovan alan yritysten ja toimijoiden asemaa arvoketjussa on vahvistettu kehittämällä välittäjäyrityksiä ja oikeuksien hallintaa
- Suomi tunnetaan maailmalla entistä paremmin luovasta taloudestaan ja kulttuuristaan. Kulttuurin rooli osana kehittyvää Suomi-brändiä on vahvistunut. Vahvat kärkihankkeet avaavat uusia mahdollisuuksia muulle kulttuuriviennille
- julkiset toimet, ml. yrityksille suunnatut rahoitusmuodot, ovat joustavampia ja vastaavat mahdollisimman hyvin alojen yritysten ja toimijoiden tarpeisiin

Toimet

1) Perustetaan luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden kehittäjätoimija ja ministeriöiden välinen koordinaattorirakenne elinkeinoministerin, työministerin ja kulttuuriministerin asettaman Luovan talouden ja kulttuurin tulevaisuustyöryhmän esityksen pohjalta.

2) Tehdään valtioneuvoston periaatepäätös kulttuuriviennin kehittämisestä varmistamaan yllä olevien tavoitteiden toteutuminen.

3) Kehitetään edelleen kulttuuriviennin toimia ja rahoitusmuotoja, jotka kohdistuvat kulttuuriviennin tässä raportissa identifioitujen käytännöllisten ja rakenteellisten esteiden lieventämiseen ja poistamiseen:

Toimet	Toteutuneita / <i>työryhmän ehdottamia toimia</i>
- monipuolistetaan kulttuuriviennin edistämistoimia vastaamaan alan yrittäjien ja toimijoiden tuotteistamiseen, markkinointiin ja brändäykseen liittyviin tarpeisiin	- OKM:n kulttuuriviennin kärkihanketuki 2006- - OKM:n kulttuuriviennin hankevalmistelun tuki 2009- - TEM:n ja OKM:n rahoittama Finpron luovien alojen yritysten kansainvälistymisohjelma Luovimo 2010-2011 - Tekesin ohjelmat mm Vapaa-ajan palveluiden ohjelma 2006-2012
- luodaan kohdennettuja toimia välittäjäyrityksiä ja kulttuuripalvelutoiminnan kehittämiseksi	- Luovien alojen yritysten kasvun ja kansainvälistymisen kehittämisohjelman Sillanrakentajat -hanke 2009-2011 - OKM:n nuorten taiteen ja kulttuurin alojen ammatillisten työllistämishanke välittäjätoimintaan
- tuetaan suomalaisten tekijänoikeuksien haltijoiden mahdollisuuksia säilyttää tuotteidensa oikeudet	- <i>pääoma- ja muut sijoitukset yrityksiin ja/tai tuotteisiin, jotta oikeuksia ei jouduta luovuttamaan kv. jakelusopimusten yms. saamiseksi</i>
- valmistaudutaan EU:n rakennerahastokauden 2014-2020 sekä lisätään EU-politiikkojen välistä koherenssia ja kansainvälistä ulottuvuutta	- <i>tavoitteena on kulttuuriviennin- ja luovien alojen kehittämisohjelma uudella rakennerahastokaudella</i> - <i>vahvistetaan niiden kytkentöjä työllisyyden, innovaatiopolitiikan ja yrittäjyyden kehittämisohjelmiin ja alueellisiin ohjelmiin</i> - <i>kulttuurin- ja luovien alojen rahastojen perustaminen rakennerahastovaroin</i>
- jatketaan kulttuurin matkailullista tuotteistamista vuosille 2009-2013 vahvistetun toimintaohjelman mukaisesti	- OKM:n kulttuurin matkailullisen tuotteistamisen tuki 2009-

4) Lisätään vientihankkeiden vaikuttavuutta ja markkinoille pääsyä vahvistamalla toimialojen viennin edistäjien toimintaedellytyksiä sekä kannustamalla yrityksiä ja toimijoita lisääntyvään yhteistyöhön:

Toimet	Toteutuneita / <i>työryhmän ehdottamia toimia</i>
- tukemalla erityisesti alan yritysten ja toimijoiden koordinoitua osallistumista tärkeimpiin markkinointi- ja myyntitapahtumiin sekä lisäämällä kiertuetukia	- TEM:n avustukset yritysten yhteisvientihankkeisiin - Suomen kulttuuri-ohjelma Shanghaiin maailmannäyttelyssä 2010 - <i>kulttuuriministerin vienninedistämismatkat</i> - OKM:n Museuille delegoima julkaisukiertue- ja showcase-tuki - OKM:n teatterivientihanke Edinburghin Fringe festivaaleille 2010-2013
- hyödyntämällä kansainvälisiä suur tapahtumia ja kehittämällä ministeriöiden, kaupunkien ja toimialojen yhteistyötä suur tapahtumien saamiseksi Suomeen ja ulkomailla tapahtuviin suur tapahtumiin osallistumiseksi	- Helsinki World Design Capital 2012 - Suomi Frankfurtin kirjamesujen teemamaana 2014 - valtion ja Helsingin seudun kuntien välinen aiesopimus metropolialueen kilpailukyyn vahvistamiseksi
- lisäämällä kansainvälisen kulttuuriyhteistyön tukea toimijoiden kansainvälisen liikkuvuuden, verkottumisen ja markkinoille pääsyn edistämiseksi	- kulttuurivaihdon avustusten siirto OKM:stä Taiteen keskuslaitokseen - <i>panos-tuotos –suhteen huomioiva kansainvälisen yhteistyön tukijärjestelmä</i>
- lisäämällä taiteen tiedotuskeskusten, Suomen ulkomailla toimivien kulttuuri-instituuttien, toimialajärjestöjen sekä edustustojen vienninedistämisen valmiuksia ja tukemalla niiden välistä yhteistyötä	- OKM:n erillistuki taiteen tiedotuskeskusten ja kulttuuri-instituuttien kulttuurivientihankkeisiin - Luovien alojen yritysten kasvun ja kansainvälistymisen kehittämisohjelman TAIVEX-hanke 2009-2011 - OKM:n nuorten taiteen ja kulttuurin alojen ammattilaisien työllistämishanke
- vahvistamalla kulttuurin ja luovan talouden asemaa EU-, pohjoismaisessa ja lähialueyhteistyössä sekä kehittämällä pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuutta	- Suomi toimii aktiivisesti EU:ssa ja kansainvälisessä yhteistyössä luovan talouden ja kulttuuriviennin edistämiseksi

5) Kehitetään verotuksellista ja lainsäädännöllistä toimintaympäristöä kotimaisten markkinoiden vahvistamiseksi.

Edellä mainitut toimet konkretisoidaan ministeriöiden normaalissa talousarviovalmistelussa ottaen huomioon valtion menotalouden kehykset, ja ministeriöiden välisen koordinaatioelimen puitteissa. Tätä valtiokonsernin päätöksentekoa ohjaamaan valmistellaan valtioneuvoston kulttuuriviennin kehittämistä koskeva periaatepäätös.

Rakenne

Kulttuuriviennin kehittämisen rakenneratkaisuksi ehdotetaan seuraavaa:

Kulttuuriviennin kehittämisen poliittinen ohjaus perustuu valtioneuvoston kulttuuriviennin kehittämistä koskevaan periaatepäätökseen.

Periaatepäätöksen toimeenpanoa ohjaa ministeriöiden välinen koordinaatioelin. Sen muodostavat ministerijohtoinen luovan talouden ja kulttuuriviennin ohjausryhmä ja ao. ministeriöissä toimivien vastuuvirkamiesten sekä toimialajärjestöjen ja yritysten edustajista koostuva asiantuntijaelin. Sen tehtävänä on ohjata ja koordinoita luovan talouden ja kulttuuriviennin ja -yrittäjyyden kehittämistä. Se korvaa mahdollisuuksien mukaan nykyiset useat hankekohtaiset työryhmät ja vastaavat toimielimet.

Kulttuuriviennin rakennetta kehitetään osana viennin ja kaupan edistämisen kokonaisuutta ottaen huomioon kulttuurin tuotteiden ja palveluiden erityisluonne.

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja kulttuurin toimialojen keskinäistä vuorovaikutusta tehostetaan järjestämällä säännöllisesti, noin 1-2 kertaa vuodessa, ministeriön ja toimialajärjestöjen sekä alan yritysten ja toimijoiden välisiä yhteistyöfoorumia. Ne toimivat yhteisen dialogin alustana ja kulttuuriviennin kehittämistä koskevana konsultaatio- ja palautekanavana. Vuorovaikutusta vahvistetaan myös muiden kulttuurivientiä edistävien ministeriöiden kanssa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2011 ilmestyneet

- 1 Toiminta- ja taloussuunnitelma 2012–2015
- 2 Tutkimuksen tuottavuuden kehitys Suomen yliopistoissa
- 3 Valtion liikuntaneuvoston arvioinnit 2010
- 4 Tieto käyttöön. Tiekartta tutkimuksen sähköisten
tietoaineistojen hyödyntämiseksi
- 5 Report on Cultural Exports 2008
- 6 Terveyttä edistävä liikunta kunnissa; Peruseraportti 2010
- 8 Valtioneuvoston selonteko kulttuurin tulevaisuudesta/Statsrådets
redogörelse om kulturens framtid
- 9 Opetustoimen henkilöstökoulutus osaamisen voimavarana. Muistio
opetustoimen henkilöstökoulutuksen hyviin käytänteisiin ja kehittämistoimiin
- 10 Korkeakoulut 2010
- 12 Kansainvälisten julkaisu- ja viittaustietokantojen käyttö suomalaisen
tiedepolitiikan suunnittelun apuna
- 13 Kasvaminen maailmanlaajuiseen vastuuseen
- 15 Suomalaisten fyysinen aktiivisuus ja kunto 2010;
Terveyttä edistävän liikunnan nykytila ja muutokset
- 16 Effectiveness indicators to strengthen the knowledge base for cultural policy
- 18 Kansallinen digitaalinen kirjasto - yhteistyössä ja yhteentoimivasti
- 21 Yleinen kirjasto kuntalaisten toimissa; Tutkimus kirjastojen hyödyistä
kuntalaisten arkielämässä
- 25 Fostran till globalt ansvar; Centrala resultat av projektet åren 2007–2009
- 26 The National Digital Library - collaborating and interoperating

Julkaisut sähköisenä osoitteessa: www.minedu.fi/OPM/Julkaisut

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la culture

TYÖ- JA ELINKEINMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY

ULKOASIAINMINISTERIÖ
UTRIKESMINISTERIET

ISBN 978-952-263-048-3 (nid.)
ISBN 978-952-263-049-0 (PDF)
ISSN-L 1799-0343
ISSN 1799-0343 (painettu)
ISSN 1799-0351 (PDF)

Kopijyvä Oy (y-tunnus 0289075-6)
verkkokauppa: www.kopijyva.fi/kopistore
julkaisumyynni@kopijyva.fi
puhelin: (017) 266 2600
Myllykatu 8, 70110 KUOPIO
(vain verkkokauppaymynti)